SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE JULIANE KOKOTT,

predstavljeni 26. junija 2008 [1]

I – Uvod

1. V obravnavanem postopku za sprejetje predhodne odločbe je bilo na Sodišče naslovljeno vprašanje o veljavnosti odločbe Evropske komisije iz leta 1997 v zvezi z državnimi pomočmi. V tej odločbi se je Komisija odločila, da ne bo nasprotovala novi različici francoskega programa pomoči za podporo radijskega oddajanja – št. pomoči N 679/97 (v nadaljevanju: izpodbijana odločba).

2. Cilj programa pomoči je finančno podpreti manjše francoske radijske postaje z lokalnim poslušalstvom, tako imenovane *radios associatives.* [2] V ta namen je bil že v osemdesetih letih 20. stoletja ustanovljen „sklad za podporo radijskega oddajanja“, [3] ki se financira s parafiskalno dajatvijo na radijsko oglaševanje, oddajano v Franciji – na radijsko in televizijsko oglaševanje. V obdobju, upoštevnem za ta primer, je bilo predmet dajatve tudi oglaševanje, ki je bilo oddajano iz tujine v Francijo.

3. V obravnavanem primeru je v ospredju vprašanje, ali je Komisija smela privoliti v ta način financiranja nacionalnega programa pomoči. To vprašanje bo Sodišču omogočilo, da bo še natančneje pojasnilo sodno prakso, ki izhaja iz sodbe van Calster, [4] in njene posledice, in sicer prvič v zvezi s programom pomoči, priglašenim Komisiji.

1 – Jezik izvirnika: nemščina.

2 – V zvezi z nemškim pojavom *Bürgermedien (državljanski mediji)*, predvsem t. i. *Bürgerfunk (državljanskega radia)*, glej informacije, ki so na voljo na spletni strani Landesanstalt für Medien Nordrhein-Westfalen (deželni zavod za medije Severno Porenje-Vestfalija): <http://www.lfm-nrw.de/hoerfunk/buergerfunk/> (zadnji obisk spletne strani 26. februarja 2008).

3 – Fonds de soutien à l'expression radiophonique (FSER), prvotno ustanovljen z dekretom št. 82-973 z dne 17. novembra 1982 (JORF z dne 18. novembra 1982, str. 3460) z začetkom veljavnosti 1. januarja 1983. Podrobne informacije o skladu dobite na spletni strani: <http://www.ddm.gouv.fr/rubrique.php3?id_rubrique=40> (zadnji obisk spletne strani 24. aprila 2008).

4 – Sodba z dne 21. oktobra 2003 v zadevi van Calster in drugi (C-261/01 in C-262/01, Recueil, str. I-12249).

II – Pravni okvir

[…]

A – *Pravo Skupnosti*

4. Izpodbijana odločba je bila sprejeta leta 1997. Pravni okvir Skupnosti so torej za ta postopek določbe Pogodbe ES v različici iz Maastrichtske pogodbe. [5]

5. Člen 92 Pogodbe ES (po spremembi zdaj člen 87 ES) se je v zadevnem obdobju glasil:

„(1) Razen če ta pogodba ne določa drugače, je vsaka pomoč, ki jo dodeli država članica, ali kakršna koli vrsta pomoči iz državnih sredstev, ki izkrivlja ali bi lahko izkrivljala konkurenco z dajanjem prednosti posameznim podjetjem ali proizvodnji posameznega blaga, nezdružljiva s skupnim trgom, kolikor prizadene trgovino med državami članicami.

(3) Kot združljivo s skupnim trgom se lahko šteje naslednje:

c) pomoč za pospeševanje razvoja določenih gospodarskih dejavnosti ali določenih gospodarskih območij, kadar taka pomoč ne spreminja trgovinskih pogojev v obsegu, ki bi bil v nasprotju s skupnimi interesi;

d) pomoč za pospeševanje kulture in ohranjanja kulturne dediščine, kadar taka pomoč ne škoduje trgovinskim pogojem in konkurenci v Skupnosti v obsegu, ki je v nasprotju s skupnimi interesi;

[…]“

5 – Pogodba o Evropski uniji, podpisana v Maastrichtu 7. februarja 1992 (UL C 191, str. 1). Ker je Amsterdamska pogodba (UL 1997, C 340, str. 1) začela veljati šele 1. maja 1999, se iz nje izhajajoče spremembe Pogodbe ES in z njimi povezana preštevilčenja njenih členov pri tej zadevi ne upoštevajo.

6. V členu 93(3) Pogodbe ES (zdaj člen 88(3) ES) je določeno:

„Komisija mora biti obveščena o vseh načrtih za dodelitev ali spremembo pomoči dovolj zgodaj, da lahko predloži pripombe. Če meni, da takšen načrt glede na člen 92 ni združljiv s skupnim trgom, nemudoma sproži postopek iz odstavka 2. Zadevna država članica ne sme izvajati svojih predlaganih ukrepov, dokler v tem postopku ni sprejeta dokončna odločitev."

B – *Nacionalno pravo*

7. Sporni francoski program pomoči je bil uveden leta 1982 in je začel veljati 1. januarja 1983. Odtlej je bil večkrat podaljšan in spremenjen. V obliki, upoštevni za leto 2001, se program po eni strani sklicuje na zakon št. 86-1067 z dne 30. septembra 1986 o svobodi komunikacije, [6] po drugi strani pa na dekret št. 97-1263 z dne 29. decembra 1997 o uveljavitvi parafiskalne dajatve v dobro sklada za podporo radijskega oddajanja, [7] ki je bil pripravljen za izvajanje tega zakona.

8. V členu 80 zakona št. 86-1067 je določeno:

„Za radijske storitve, katerih komercialni prihodki od oddaj z reklamnimi ali sponzorskimi sporočili ne dosegajo 20 odstotkov celotnega prometa, se v skladu z pravili, določenimi v dekretu […], odobri pomoč.

Za financiranje te pomoči se pobira dajatev na prihodke od radijskega in televizijskega oglaševanja.

Pristojbine, namenjene radijskim storitvam v povezavi z oddajami za podporo kolektivnih ukrepov ali ukrepov v javnem interesu, se ne upoštevajo pri določitvi zgornje meje iz odstavka 1 tega člena."

6 – Loi n 86-1067 relative à la liberté de communication (JORF z dne 1. decembra 1986, str. 11755). Uporablja se v različici, ki je bila spremenjena s členom 25 zakona št. 89-25 z dne 17. januarja 1989 (JORF z dne 18. januarja 1989, str. 728) in členom 27 zakona št. 90-1170 z dne 29. decembra 1990 (JORF z dne 30. decembra 1990, str. 16439).

7 – Décret n 97-1263 portant création d'une taxe parafiscale au profit d'un fonds de soutien à l'expression radiophonique (JORF z dne 30. decembra 1997, str. 19194).

9. Člen 1 dekreta št. 97-1263 se glasi:

„Z učinkom od 1. januarja 1998 se za financiranje sklada za pomoč v korist imetnikov dovoljenja za radijske storitve, katerih komercialni prihodki od oddaj z reklamnimi ali sponzorskimi sporočili ne dosegajo 20 odstotkov celotnega prometa, za obdobje petih let uvede parafiskalna dajatev na radijsko in televizijsko oglaševanje.

Cilj te dajatve je spodbujanje radijskega oddajanja.“

10. V členu 2 dekreta št. 97-1263 je določeno:

„Dajatev se izračuna na podlagi zneskov brez provizije agencije in brez davka na dodano vrednost, ki jih oglaševalci plačujejo za oddajanje svojih reklam, namenjenih za francosko ozemlje.

Zavezanci za to dajatev so osebe, ki tržijo te oddaje z reklamnimi sporočili.

Tarifa za dajatev se določi s skupno odločbo ministrov, pristojnih za proračun in za komunikacije, in sicer po stopnjah glede na prihodke zavezancev za dajatev po četrtletjih, pri tem pa veljajo te zgornje meje:

[…]

II. Televizijsko oglaševanje

do vključno 3 milijonov….	6.500
…	
od 780 do vključno 840 milijonov…	7.602.070
od 840 do vključno 900 milijonov…	8.181.250
nad 900 milijonov…	8.760.480.“ [8]

8 – Zneski so navedeni v francoskih frankih (FRF). V predhodnem programu za obdobje od leta 1993 do 1997 so na podlagi člena 2 dekreta št. 92-1053 z dne 30. septembra 1992 (Décret nº 92-1053 portant renouvellement d'une taxe parafiscale au profit d'un fonds de soutien à l'expression radiophonique, JORF št. 228 z dne 1. oktobra 1992) še veljale te zgornje meje za konkretne tarifne stopnje (zneski so spet navedeni v FRF): do vključno 3 milijonov: 4430; od 780 do vključno 840 milijonov: 5,175.000: od 840 do vključno 900 milijonov: 5,569.270; nad 900 milijonov: 5,963.570.

11. V skladu s členom 3 dekreta št. 97-1263 se neto prihodki od dajatve prenesejo v *sklad za podporo radijskega oddajanja*, ki je kot posebni račun voden v računovodskih evidencah državnega inštituta za sliko in zvok. [9]

12. V skladu s členom 4 dekreta št. 97-1263 davčna uprava [10] izračuna, določi in pobere dajatev v dobro računa sklada za podporo na podlagi pravil ter jamstev in sankcij, ki veljajo za davek na dodano vrednost.

13. Členi od 7 do 20 dekreta št. 97-1263 vsebujejo pravila o pomoči, ki jo državni inštitut za sliko in zvok izplača iz neto prihodkov od dajatve, prenesenih v sklad za podporo. Do pomoči so upravičeni imetniki dovoljenja za radijske storitve v skladu s členom 1 dekreta št. 97-1263.

14. V skladu s členom 7 dekreta št. 97-1263 podeljuje pomoč v okviru razpoložljivih sredstev svetovalni odbor, katerega sestavo in poslovnik urejajo člen 7 ter členi od 8 do 11 dekreta št. 97-1263.

9 – Institut national de l'audiovisuel.

10 – Direction générale des impôts.

15. Dekret št. 97-1263 predvideva tri vrste pomoči:

– *pomoč za ustanovitev* v skladu s členoma 12 in 13 dekreta, ki se podeljuje na novo registriranim radijskim postajam in je omejena na znesek 100.000 FRF;

– *pomoč za opremo* v skladu s členom 14 dekreta, ki se podeljuje na podlagi dokumentacije, ki jo predloži zadevna radijska postaja, in sicer samo enkrat v obdobju petih let ter najprej pet let po odobritvi pomoči za ustanovitev; pomoč za opremo ne sme preseči 50 % investirane vrednosti, poleg tega je omejena na najvišji znesek 100.000 FRF;

– *letno pomoč za tekoče poslovanje* v skladu s pogoji dodelitve, določenimi v členih 16 in 17 dekreta.

16. Osnovni znesek letne pomoči za tekoče poslovanje se določi na podlagi tabele s tarifami, ki jo izdela svetovalni odbor sklada za podporo. [11] Pri tem so prihodki iz normalnega tekočega poslovanja zadevne radijske postaje

11 – Kot se je izkazalo med ustno obravnavo pred Sodiščem, se tabela vsako leto sestavi na novo, in sicer glede na finančno moč sklada za podporo radijskega oddajanja. To je razvidno tudi iz letnih poročil sklada za podporo (elektronski dostop je mogoč prek spletne strani, navedene v opombi 3).

pred odbitkom stroškov trženja reklam izhodiščna točka.

III – Dejansko stanje

A – *Odločbe Komisije o francoskem programu pomoči*

17. Osnovni znesek pomoči za tekoče poslovanje se lahko poveča za največ 60 %, in sicer sorazmerno glede na prizadevanje zadevne radijske postaje za diverzifikacijo gospodarskih virov, neposredno povezanih z njeno radiodifuzijsko dejavnostjo, prizadevanje za strokovno usposabljanje osebja, prizadevanje na področju izobraževanja in kulture, udeležbo pri skupnih ukrepih na področju programov ter prizadevanje na področjih družbenega komuniciranja na področju sosedstva in integracije.

19. Sporni francoski program pomoči je bil že večkrat – za različna zaporedna obdobja – priglašen Komisiji v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES, zato je bil v vsaki predlagani obliki že predmet več odločb Komisije. Izpodbijana odločba iz leta 1997 je ena od njih.

Ozadje izpodbijane odločbe

18. Na koncu je treba opozoriti, da je bil sporni program pomoči leta 2003 ponovno spremenjen. Odtlej so predmet dajatve na radijsko oglaševanje samo še reklame, oddajane iz Francije, ne pa tudi reklame, oddajane iz tujine v Francijo. [12]

20. Že z dopisom z dne 1. marca 1990 [13] je Komisija sporočila francoskim organom, da ne nasprotuje programu pomoči v obliki,

12 – Člen 302a KD davčnega zakonika (Code général des impôts), kot je bil spremenjen z zakonom o proračunu za leto 2003 (člen 47 zakona št. 2002-1575 z dne 30. decembra 2002, JORF z dne 31. decembra 2002, str. 22025), spremenjen s členom 22 zakona št. 2003-709 z dne 1. avgusta 2003 o mecenstvu, združenjih in fundacijah (Loi relative au mécénat, aux associations et aux fondations, JORF z dne 2. avgusta 2003, str. 13277).

13 – Dopis podpredsednika Komisije sira Leona Brittana francoskemu ministru za zunanje zadeve; oznaka spisa SG(90) D/02864.

priglašeni na začetku leta 1990 (št. pomoči N 19/90). Dopis ni vseboval natančnejše obrazložitve.

21. Komisija prav tako ni nasprotovala programu pomoči v obliki, priglašeni poleti 1992 (št. pomoči N 359/92), in je to tudi sporočila francoskim organom z dopisom z dne 16. septembra 1992. [14] V obrazložitvi je navedla, da so upravičenci programa pomoči majhne radijske postaje z lokalnim poslušalstvom, tako da „naj se konkurenca in trgovina znotraj Skupnosti ne bi spremenila v obsegu, ki bi bil v nasprotju s skupnimi interesi". Izjemo od prepovedi pomoči je tako mogoče upravičiti na podlagi obstoječih ciljev splošnega interesa, ki so bili zastavljeni s programom pomoči.

Izpodbijana odločba

22. Sporni program pomoči je bil v obliki, upoštevni za leta od 1998 do 2002, priglašen Komisiji oktobra 1997 (št. pomoči N 679/97); osnutek za poznejši dekret št. 97-1263 je bil priložen. Na podlagi te priglasitve je Komisija 7. novembra 1997 sprejela izpodbijano odločbo, da ne bo nasprotovala načrtovanim spremembam programa pomoči. [15]

23. Francoski organi so bili o izpodbijani odločbi obveščeni z dopisom z dne 10. novembra 1997. [16] Komisija se v dopisu v obrazložitev po eni strani sklicuje na to, da se potrebna proračunska sredstva ne bi povečala, po drugi strani pa na okoliščino, da so prejemniki pomoči majhne radijske postaje z lokalnim poslušalstvom. Na tej podlagi je ocenila, da „naj se trgovina znotraj Skupnosti ne bi spremenila v obsegu, ki bi bil v nasprotju s skupnimi interesi". [17] Izjemo od prepovedi pomoči je tako mogoče upravičiti na podlagi obstoječih ciljev splošnega interesa, ki so bili zastavljeni s programom pomoči.

24. Po prejemu izpodbijane odločbe so francoski organi sprejeli dekret št. 97-1263.

14 – Dopis podpredsednika Komisije sira Leona Brittana francoskemu ministru za zunanje zadeve; oznaka spisa SG(92) D/12470.

15 – V izvirniku: „[…] la Commission a décidé de ne pas soulever d'objection aux modifications du régime, telles que notifiées".

16 – Dopis člana Komisije Karla Van Mierta francoskemu ministru za zunanje zadeve; oznaka spisa SG(97) D/9265. Kratko sporočilo o odločbi, iz katerega je razviden tudi datum njenega sprejetja 7. november 1997, je objavljeno v UL 1999, C 120, str. 2.

17 – „[…] les échanges intracommunautaires ne paraissent pas devoir être affectés dans une mesure contraire à l'intérêt commun […]".

Razvoj dogodkov po sprejetju izpodbijane odločbe

25. Sporni program pomoči je bil novembra 2002 ponovno priglašen Komisiji v obliki, načrtovani za 1. januar 2003. Na podlagi te priglasitve je Komisija najprej kritizirala dejstvo,[18] da se dajatev na radijsko oglaševanje, ki se uporablja za financiranje programa pomoči, pobira tudi za oglaševanje, ki se oddaja iz tujine v Francijo.

26. Posledično je bilo načrtovano krajevno področje uporabe dajatve omejeno na oglaševanje, oddajano iz Francije,[19] priglasitev programa pomoči pa je bila junija 2003 ustrezno dopolnjena.

27. Šele nato je Komisija z dopisom z dne 28. julija 2003[20] obvestila francoske organe o svoji odločbi, da ne bo nasprotovala priglašenim spremembam programa pomoči (št. pomoči NN 42/03, prej št. pomoči N 725/02). Ta odločba Komisije se izrecno nanaša na dajatev, katere predmet ni radijsko oglaševanje, oddajano iz tujine v Francijo.

B – *Dejansko stanje in postopek v glavni stvari*

28. Družba Régie Networks spada k skupini NRJ in trži oglaševalski prostor za svoje radijske in televizijske postaje na njihovih lokalnih frekvencah. V okviru te dejavnosti je družba Régie Networks v Franciji za leto 2001 plačala parafiskalno dajatev za radijske reklame v višini 152.524 eurov.

29. Ker družba Régie Networks meni, da je dajatev na radijsko oglaševanje v nasprotju s pravom Skupnosti, je posledično od Direction de contrôle fiscal[21] Rhône-Alpes-Bourgogne zahtevala vračilo plačanih

18 – Dopis Generalnega direktorata Komisije za konkurenco z dne 8. maja 2003 stalnemu predstavništvu Francije pri Evropski uniji; oznaka spisa COMP (2003) D/55066.

19 – Glej tudi zgoraj točko 18 teh sklepnih predlogov.

20 – Dopis člana Komisije Maria Montija francoskemu ministru za zunanje zadeve; oznaka spisa C(2003) 2828.

21 – Višji direktorat za finance.

zneskov in v ta namen zahtevala odpust dajatve, a v šestih mesecih ni prejela odgovora.

30. Nato je družba Régie Networks 3. avgusta 2004 na Tribunal administratif de Lyon [22] vložila tožbo, ki pa je bila zavrnjena s sodbo z dne 25. aprila 2006. Zoper prvostopenjsko sodbo je družba Régie Networks na Cour administrative d'appel de Lyon [23], predložitvenem sodišču, vložila pritožbo.

IV – Predlog za sprejetje predhodne odločbe in postopek pred Sodiščem

31. S sklepom z dne 12. julija 2007, ki je bil pri Sodišču vložen 17. julija 2007, je Cour administrative d'appel de Lyon prekinilo postopek in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je odločba Evropske komisije št. N 679/97 z dne 10. novembra 1997, s katero je ta institucija odločila, da ne bo nasprotovala spremembam programa pomoči za radijsko oddajanje, ki je bil vzpostavljen z dekretom št. 92/1053, veljavna glede:

– njene obrazložitve,

– presoje združljivosti financiranja programa pomoči za radijsko oddajanje v obdobju od leta 1998 do 2002 s Pogodbo ES in glede

– trdnosti razloga, utemeljenega na tem, da naj se proračunska sredstva za zadevni program pomoči ne bi povečala?“

32. V postopku pred Sodiščem so družba Régie Networks, francoska vlada in Komisija Evropskih skupnosti podale pisna in ustna stališča.

22 – Upravno sodišče Lyon.
23 – Višje upravno sodišče Lyon.

V – Presoja

A – *Dopustnost predloga za sprejetje predhodne odločbe*

1. Dopusten predmet predloga

33. Najprej je treba preučiti, ali veljavnost izpodbijane odločbe sploh še lahko postane predmet predloga za sprejetje predhodne odločbe na Sodišču.

34. V skladu z ustaljeno sodno prakso se Sodišče lahko vpraša o veljavnosti akta institucij Skupnosti le, če ta akt še ni postal dokončen.[24] Zaradi pravne varnosti naj bi se namreč izognili „večnim dvomom“ glede aktov institucij Skupnosti, ki imajo pravne učinke.[25] Če posameznik lahko pridobi pravno varstvo že z ničnostno tožbo v skladu s členom 173 Pogodbe ES (zdaj člen 230 ES), mora to neposredno pravno sredstvo tudi uporabiti, če želi doseči sodni preizkus spornega pravnega akta.[26] Sicer bi obstajala nevarnost, da bi se roku za tožbo, določenemu v členu 173(5) Pogodbe ES, in dokončnosti spornega pravnega akta ob izteku roka izognili.[27]

35. Kdor zamudi rok za ničnostno tožbo zoper akt Skupnosti, ki jo ima na voljo v skladu s členom 173 Pogodbe ES, ne more ugovarjati dokončnosti tega pravnega akta, zato pozneje ne more očitati njegove nezakonitosti niti posredno pred nacionalnimi sodišči;[28] nacionalno sodišče je v takem primeru vezano na akt Skupnosti, ki je postal

24 – Sodbe z dne 9. marca 1994 v zadevi TWD Textilwerke Deggendorf (C-188/92, Recueil, str. I-833, TWD, točke od 13 do 26), z dne 30. januarja 1997 v zadevi Wiljo (C-178/95, Recueil, str. I-585, točke od 19 do 24) in z dne 15. februarja 2001 v zadevi Nachi Europe (C-239/99, Recueil, str. I-1197, točke od 28 do 39).

25 – Sodbe TWD (točka 16), Wiljo (točka 19) in Nachi Europe (točka 29), navedene v opombi 24.

26 – V tem smislu sodbi TWD (zlasti točka 17) in Nachi Europe (točke od 37 do 39), navedeni v opombi 24.

27 – Sodbe TWD (navedena v opombi 24, točki 17 in 18), Nachi Europe (navedena v opombi 24, točki 29 in 30), z dne 20. septembra 2001 v zadevi Banks (C-390/98, Recueil, str. I-6117, točka 111), z dne 23. februarja 2006 v zadevi Atzeni in drugi (C-346/03 in C-529/03, ZOdl., str. I-1875, točka 31) in z dne 5. oktobra 2006 v zadevi Komisija proti Franciji (C-232/05, ZOdl., str. I-10071, točka 59).

28 – Sodbe TWD (navedena v opombi 24, točki 13 in 17), Nachi Europe (navedena v opombi 24, točki 30 in 37) in z dne 10. julija 2003 v zadevi Komisija proti EZB (C-11/00, Recueil str. I-7147, točka 75). Ta sodna praksa vsekakor zadeva samo primere, v katerih sta lahko sodni spor pred nacionalnimi sodišči in morebitni postopek predhodnega odločanja glede na njun predmet primerna, da postavita pod vprašaj veljavnost akta Skupnosti. Glej sodbi Banks (navedena v opombi 27, točka 112) in Wiljo (navedena v opombi 24, točki 27 in 29).

dokončen, zato njegove veljavnosti ne more več preveriti s predložitvijo vprašanja za predhodno odločanje Sodišču. [29]

36. Posredna tožba pred nacionalnimi sodišči in predložitev predloga za sprejetje predhodne odločbe Sodišču sta nedopustna le, če bi posameznik *nedvomno* lahko vložil ničnostno tožbo na sodišča Skupnosti. [30]

37. V obravnavanem primeru ni mogoče domnevati, da bi pravica družbe Régie Networks vložiti tožbo pred sodišči Skupnosti *nedvomno* zadostovala za to, da se tudi *vsebinsko* preveri zakonitost izpodbijane odločbe.

38. Ker družba Régie Networks ni bila naslovnica izpodbijane odločbe, bi z ničnostno tožbo lahko izpodbijala to odločbo le, če bi jo ta zadevala neposredno in posamično (člen 173(4) Pogodbe ES).

39. Vprašljivo je že, ali ta odločba družbo Régie Networks *neposredna zadeva*.

40. Z izpodbijano odločbo je Komisija odobrila program pomoči. V zvezi s parafiskalno dajatvijo, ki se uporablja za financiranje tega programa pomoči, imajo francoski organi precejšnjo diskrecijo, in sicer glede višine dajatve in glede njenega pobiranja. Enako velja za izplačilo sredstev iz sklada za podporo radijskim postajam, ki so upravičene do pomoči: odvisno je od posameznih odločitev pristojnega svetovalnega odbora, ki ima vsekakor diskrecijsko pravico v zvezi z odobritvijo pomoči za opremo in morebitnim povečanjem letne pomoči za tekoče poslovanje. [31]

41. Zato obravnavanega primera ni mogoče primerjati s primeri, pri katerih je država članica zadolžena za prenos akta institucije Skupnosti in se ta prenos izvede samodejno,

29 – Sodbe TWD (točka 25), Wiljo (točka 24) in Nachi Europe (točka 40), navedene v opombi 24. V skladu s sodbo Sodišča Atzeni in drugi (navedena v opombi 27, točki 30 in 34) bi bil predlog za sprejetje predhodne odločbe o veljavnosti spornega akta Skupnosti *nedopusten*.

30 – To, da mora biti posameznik „brez dvoma“ oziroma „nedvomno“ upravičen vložiti tožbo v skladu s členom 173(4) Pogodbe ES, v ustaljeni sodni praksi izhaja iz sodb Sodišča TWD (navedena v opombi 24, točka 24), Wiljo (navedena v opombi 24, točki 21 in 23), Nachi Europe (navedena v opombi 24, točki 37 in 38), Banks (navedena v opombi 27, točka 111) in z dne 8. marca 2007 v zadevi Roquette Frères (C-441/05, ZOdl., str. I-1993, točke 40, 41, 47 in 48). Podobno je bilo v sodbah Sodišča z dne 12. decembra 1996 v zadevi Accrington Beef (C-241/95, Recueil, str. I-6699, točki 15 in 16), z dne 11. novembra 1997 v zadevi Eurotunnel in drugi (C-408/95, Recueil str. I-6315, točki 28 in 29) in Atzeni in drugi (navedena v opombi 27, točka 34) preučeno, ali je ničnostna tožba posameznika „odkrito“, „očitno“ oziroma „nesporno“ dopustna.

31 – V zvezi s tem glej točke od 15 do 17 teh sklepnih predlogov.

ker nacionalni organi glede tega nimajo diskrecijske pravice; [32] prav tako ga ni mogoče primerjati s primeri, pri katerih od vsega začetka ni dvoma, da bodo nacionalni organi prenesli akt Skupnosti na točno določen način. [33]

42. Nadalje bi morala v zvezi s tem, ali akt osebo *posamično zadeva*, izpodbijana odločba na družbo Régie Networks vplivati zaradi nekaterih njenih posebnih značilnosti ali zaradi dejanskega položaja, zaradi katerega se razlikuje od vseh drugih oseb, in bi jo morala torej individualizirati podobno kot naslovnika te odločbe (tako imenovana sodna praksa Plaumann). [34] V obravnavanem primeru pa nikakor ne moremo z gotovostjo domnevati take individualizacije družbe Régie Networks.

43. Izpodbijana odločba je bila sprejeta po zgolj splošni predhodni preučitvi francoskega programa pomoči v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES („faza I“ postopka nadzora državnih pomoči), to pomeni brez izvedbe formalnega postopka preiskave („faza II“ postopka nadzora državnih pomoči) v skladu s členom 93(2) Pogodbe ES. V skladu s tem bi podjetje, kot je Régie Networks, to odločbo morda lahko izpodbijalo poleg drugega že z namenom sprožitve druge faze postopka nadzora državnih pomoči, zlasti da bi doseglo varstvo morebitnih procesnih jamstev, ki izhajajo iz člena 93(2) Pogodbe ES, v formalnem postopku preiskave. [35]

44. V obravnavanem primeru pa ni navedeno, da so bila družbi Régie Networks zavrnjena jamstva formalnega postopka nadzora državnih pomoči. [36] Pri predlogu za sprejetje predhodne odločbe Cour administrative d'appel gre v glavnem za *materialno zakonitost* izpodbijane odločbe, to pomeni za vprašanje, ali je Komisija upravičeno ocenila, da je francoski program pomoči združljiv s skupnim trgom.

32 – Sodbi z dne 5. maja 1998 v zadevi Dreyfus proti Komisiji (C-386/96 P, Recueil str. I-2309, točka 43 in tam navedena sodna praksa) in z dne 2. maja 2006 v zadevi Regione Siciliana proti Komisiji (C-417/04 P, ZOdl., str. I-3881, točka 28).

33 – Sodba Dreyfus proti Komisiji (navedena v opombi 32, točka 44 in tam navedena sodna praksa) in sodba Sodišča prve stopnje z dne 12. decembra 1996 v zadevi AIUFFASS in AKT proti Komisiji (T-380/94, Recueil, str. II-2169, točka 46).

34 – Sodba z dne 15. julija 1963 v zadevi Plaumann proti Komisiji (25/62, Recueil, str. 213 in 238) in ustaljena sodna praksa, glej na primer sodbi z dne 13. decembra 2005 v zadevi Komisija proti Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum (C-78/03 P, ZOdl., str. I-10737, točka 33) in z dne 29. novembra 2007 v zadevi Stadtwerke Schwäbisch Hall in drugi proti Komisiji (C-176/06 P, točka 19).

35 – Sodbi Komisija proti Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum (navedena v opombi 34, točka 35) in Stadtwerke Schwäbisch Hall in drugi proti Komisiji (navedena v opombi 34, točke od 19 do 22).

36 – V enakem smislu glede ničnostne tožbe glej sodbo Sodišča prve stopnje z dne 20. septembra 2007 v zadevi Fachvereinigung Mineralfaserindustrie proti Komisiji (T-254/05, točke od 48 do 56, zlasti 48 in 56).

45. Če pa se, tako kot tu, pretežno obravnava *vsebinska presoja* pomoči, ki jo opravi Komisija, značilnost nekega podjetja v vlogi potencialnega udeleženca v smislu člena 93(2) Pogodbe ES sama po sebi ne zadostuje, da bi ga zaradi tega odločba zadevala posamično in bi lahko zaradi tega vložilo tožbo pred sodišči Skupnosti. V takem primeru mora podjetje dokazati, da mu pripada poseben položaj v smislu sodne prakse Plaumann, kar velja zlasti za primer, če odobrena pomoč – ali program pomoči – *občutno vpliva* na njegov tržni položaj. [37]

46. Zaradi razmeroma maloštevilnosti radijskih postaj, upravičenih do pomoči, in omejenega obsega pomoči, odobrene iz francoskega sklada za podporo radijskega oddajanja, se mi zdi pretirano domnevati, da obstaja tveganje občutnega vpliva na tržni položaj komercialnih družb, RTV-družb, ki so dejavne po vsej državi, in institucij, ki tržijo njihov oglaševalski prostor. [38] Družbi Régie Networks pa ni bilo treba nujno domnevati, da bo prišlo do takega občutnega vpliva na njen tržni položaj oziroma tržni položaj skupine NRJ in da bo zato *nedvomno* imela pravico vložiti tožbo pred sodišči Skupnosti.

47. Veliko verjetnejša je domneva, da francoski program pomoči, odobren z izpodbijano odločbo, ne zadeva družbe Régie Networks tako močno kot potencialnega konkurenta upravičencem do pomoči, temveč predvsem kot plačnika dajatev. S tem pa družba Régie Networks ni spadala v zaključen krog upravičencev, ampak je izpodbijana odločba vplivala nanjo samo v vlogi normalnega gospodarskega subjekta, in sicer na podlagi splošnih in abstraktno oblikovanih, objektivnih meril. To pa kaže na to, da je odločba ne zadeva posamično. [39]

37 – Sodbi Komisija proti Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum (navedena v opombi 34, točka 37) in Stadtwerke Schwäbisch Hall in drugi proti Komisiji (navedena v opombi 34, točke 24, 28 in 29), nato sodbi z dne 22. novembra 2007 v zadevi Španija proti Lenzing (C-525/04 P, ZOdl., str. I-9947, točka 31) in Sniace proti Komisiji (C-260/05 P, ZOdl., str. I-10005, točka 54), glej tudi sodbo Fachvereinigung Mineralfaserindustrie proti Komisiji (navedena v opombi 36, točka 35).

38 – O zadostni individualizaciji ni mogoče govoriti že, če je izpodbijana odločba lahko vplivala le na obstoječe konkurenčne razmere na zadevnem trgu in ko je bilo zadevno podjetje v kakršnem koli konkurenčnem odnosu z upravičencem odločbe (glej sodbo Španija proti Lenzing, navedena v opombi 37, točka 32).

39 – V tem smislu glej tudi sodbo Sodišča prve stopnje z dne 16. septembra 1998 v zadevi Waterleiding Maatschappij proti Komisiji (T-188/95, Recueil, str. II-3713, točki 67 in 68). V zvezi z vprašanjem prizadetosti gospodarskega subjekta na podlagi objektivnih kriterijev glej tudi sodbo Plaumann proti Komisiji (navedena v opombi 34, str. 238), sodbe z dne 17. januarja 1995 v zadevi Piraiki-Patraiki in drugi proti Komisiji (11/82, Recueil, str. 207, točka 14), z dne 24. februarja 1987 v zadevi Deutz in Geldermann proti Svetu (26/86, Recueil, str. 941, točka 12) in z dne 22. novembra 2001 v zadevi Antillean Rice Mills proti Svetu (C-451/98, Recueil, str. I-8949, točka 51).

48. S tem bi bila dopustnost ničnostne tožbe družbe Régie Networks zoper izpodbijano odločbo Komisije precej negotova glede na upravičenost do vložitve tožbe (člen 173(4) Pogodbe ES).

49. Glede na temeljno pravico do učinkovitega sodnega varstva [40] v poznejših postopkih za sprejetje predhodne odločbe take negotovosti ne smejo biti na splošno v škodo zadevnih oseb. Sicer bi bile pod velikim pritiskom, da bi vselej že preventivno vložile ničnostno tožbo, celo v primeru dvomljive dopustnosti, da ne bi zapravile priložnosti, da se zadevni akt Skupnosti sploh lahko predloži v sodni nadzor. Z vidika ekonomičnosti postopka to ne bi bilo zaželeno. [41]

50. Moj skupni sklep je zato, da izpodbijana odločba v razmerju do družbe Régie Networks ni postala dokončna, zato je Cour administrative d'appel lahko zastavilo vprašanje o veljavnosti odločbe v obravnavanem predlogu za sprejetje predhodne odločbe.

2. Pomembnost vprašanja za predhodno odločanje za odločitev nacionalnega sodišča

51. Komisija dvomi o pomembnosti vprašanja za predhodno odločanje za odločitev nacionalnega sodišča. Za presojo zakonitosti parafiskalne dajatve, katere vračilo je predmet spora o glavni stvari, veljavnost izpodbijane odločbe nima pomena; dajatev naj namreč ne bi bila sestavni del programa pomoči, ki ga odobri Komisija. Poleg tega naj niti v primeru razglasitve neveljavnosti izpodbijane odločbe ne bi obstajala samodejna dolžnost francoskih oblasti vračila pobranih dajatev, ampak bi morala najprej Komisija ponovno odločati o programu pomoči.

52. Mnenje Komisije me ne prepriča.

40 – V zvezi s to temeljno pravico glej člena 6 in 13 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (podpisana v Rimu 4. novembra 1950), člen 47(1) Listine o temeljnih pravicah Evropske unije (razglašena v Nici 7. decembra 2000, UL C 364, str. 1); glej tudi sodbe z dne 15. maja 1986 v zadevi Johnston (222/84, Recueil, str. 1651, točki 18 in 19), z dne 25. julija 2002 v zadevi Unión de Pequeños Agricultores proti Svetu (C-50/00 P, Recueil, str. I-6677, točka 39), z dne 13. marca 2007 v zadevi Unibet (C-432/05, ZOdl. str. I-2271, točka 37) in z dne 15. aprila 2008 v zadevi Impact (C-268/06, ZOdl., str. I-2483, točka 43).

41 – V zvezi s tem glej tudi moje sklepne predloge z dne 26. oktobra 2006 v zadevi Roquette Frères (navedena v opombi 30, točka 33).

53. V skladu z ustaljeno sodno prakso je presoja nujnosti sprejetja predhodne odločbe naloga nacionalnega sodišča, Sodišče pa je v načelu dolžno odločati o predloženih vprašanjih, če se nanašajo na razlago prava Skupnosti. [42] Na splošno obstaja domneva pomembnosti predloga za sprejetje predhodne odločbe nacionalnih sodišč, ki jo je mogoče zavrniti samo v izrednih primerih, ko je popolnoma očitno, da zahtevana razlaga prava Skupnosti ni v nobeni zvezi z resničnostjo oziroma predmetom spora o glavni stvari. [43]

54. V obravnavanem primeru vendarle ni mogoče govoriti o *očitni neustreznosti* vprašanja za predhodno odločanje Cour administrative d'appel v zvezi z odločitvijo o sporu o glavni stvari.

55. V nasprotju z mnenjem Komisije nikakor ni nerazumno, da bi morebitna ugotovitev neveljavnosti izpodbijane odločbe posledično pomenila nezakonitost parafiskalne dajatve. Ta dajatev se namreč uporablja prav za financiranje sklada za podporo radijskega oddajanja, na katerem temelji francoski program pomoči. Torej obstaja *prima facie* vsebinska povezava med dajatvijo in z njo financirano pomočjo za radijske postaje, pri tem pa ni mogoče že vnaprej izključiti, da je ta vsebinska povezava dovolj tesna, da se dajatev prikaže kot sestavni del programa pomoči. Poglobljena preučitev te vsebinske povezave ni zagotovljena v okviru preučitve dopustnosti predloga za sprejetje predhodne odločbe, temveč mora biti pridržana vsebinski obravnavi vprašanja za predhodno odločanje. [44]

56. Prav tako vprašanje za predhodno odločanje ni nepomembno, če mora Komisija po potrebi ponovno odločati o združljivosti spornega programa pomoči s skupnim trgom.

57. Akt Skupnosti, kot je izpodbijana odločba v obravnavanem primeru, ne sme biti izvzet iz presoje veljavnosti v postopku za sprejetje predhodne odločbe že zato, ker bi bila v primeru razglasitve neveljavnosti lahko sprejeta nova, eventualno vsebinsko enaka odločba. Postopek za sprejetje predhodne odločbe, s katerim se zahteva presoja veljavnosti akta Skupnosti (vprašanje o veljavnosti),

42 – Sodbe z dne 15. decembra 1995 v zadevi Bosman (C-415/93, Recueil, str. I-4921, točka 59), z dne 18. julija 2007 v zadevi Lucchini (C-119/05, ZOdl., str. I-6199, točka 43) in z dne 17. aprila 2008 v zadevi Quelle (C-404/06, ZOdl., str. I-2685, točka 19).

43 – Sodbi z dne 28. junija 2007 v zadevi Dell'Orto (C-467/05, ZOdl., str. I-5557, točka 40) in z dne 1. aprila 2008 v zadevi Gouvernement de la Communauté française in Gouvernement wallon (C-212/06, ZOdl., str. I-1683, točka 29). V zvezi z domnevo pomembnosti, povezano s predlogi za sprejetje predhodne odločbe, glej tudi sodbe z dne 15. maja 2003 v zadevi Salzmann (C-300/01, Recueil, str. I-4899, točka 31), z dne 5. decembra 2006 v zadevi Cipolla (C-94/04 in C-202/04, ZOdl., str. I-11421, točka 25) in z dne 4. oktobra 2007 v zadevi Rampion in Godard (C-429/05, ZOdl., str. I-8017, točka 23).

44 – V zvezi s tem glej spodaj točke od 101 do 115 teh sklepnih predlogov.

pomeni prav obliko nadzora zakonitosti aktov institucij Skupnosti. [45] Namen tega nadzora ne bo zgrešen, ampak dosežen, če pristojna institucija Skupnosti po ugotovitvi neveljavnosti enega od pravnih aktov, ki jih je sprejela, ponovno postane dejavna, ne da bi napačno uporabila pravo, pa čeprav vsebinsko pride do enakega rezultata kot prej.

58. Poleg tega v obravnavanem primeru ni že vnaprej določeno, da bi ponovna odločba Komisije prav tako nujno povzročila odobritev programa pomoči. Vprašanje za predhodno odločanje Cour administrative d'appel nikakor ni osredotočeno samo na procesne pomanjkljivosti, ki jih je mogoče z lahkoto odpraviti, ampak tudi na materialno zakonitost francoskega programa pomoči v zvezi z njegovim financiranjem. Če bi bil ta način financiranja v nasprotju s pravom Skupnosti, na primer s svobodo opravljanja storitev, bi bilo celo s ponovno odločbo Komisije težko odpraviti nezakonitost pobranih dajatev.

59. V teh okoliščinah vprašanje za predhodno odločanje nikakor ni *očitno neustrezno* v zvezi z odločitvijo o sporu o glavni stvari. To, da mora Komisija v primeru ugotovitve neveljavnosti izpodbijane odločbe po potrebi ponovno odločati o združljivosti programa pomoči s skupnim trgom, nikakor ne vpliva na dopustnost predloga za sprejetje predhodne odločbe; to okoliščino pa je treba upoštevati v okviru časovne omejitve učinkov sodbe Sodišča. [46]

3. Vmesni predlog

60. Iz navedenega izhaja, da je vprašanje za predhodno odločanje v celoti dopustno.

B – *Presoja utemeljenosti vprašanja za predhodno odločanje*

61. Cour administrative d'appel se sklicuje na tri razloge, ki bi utegnili povzročiti neveljavnost izpodbijane odločbe: nezadostna obraz-

45 – Sodbe z dne 22. oktobra 1987 v zadevi Foto-Frost (314/85, Recueil, str. 4199, točka 16), z dne 21. februarja 1991 v zadevi Zuckerfabrik Süderdithmarschen in Zuckerfabrik Soest (C-143/88 in C-92/89, Recueil, str. I-415, točka 18) in z dne 6. decembra 2005 v zadevi ABNA in drugi (C-453/03, C-11/04, C-12/04 in C-194/04, ZOdl., str. I-10423, točka 103).

46 – V zvezi s tem glej spodaj točke od 128 do 155 teh sklepnih predlogov.

ložitev odločbe, očitna napaka pri presoji dejstev in še druga očitna napaka pri presoji dejstev, ko Komisija pri preučitvi programa pomoči ni upoštevala načina njegovega financiranja.

v okviru postopka za sprejetje predhodne odločbe razglasi za neveljavnega. [48]

a) Neobstoj sklicevanja na način financiranja programa pomoči

1. Procesna nezakonitost izpodbijane odločbe: pomanjkljiva obrazložitev

64. Nesporno je, da Komisija v obrazložitvi izpodbijane odločbe ne izgublja besed o načinu financiranja programa pomoči. Vendar ta molk ne pomeni nujno, da je pri izpodbijani odločbi podana kršitev obveznosti obrazložitve.

62. Kot izhaja iz predložitvenega sklepa, predložitveno sodišče zaradi dveh razlogov prosi Sodišče za presojo obrazložitve izpodbijane odločbe: [47] prvič, v njej naj Komisija ne bi navedla, na podlagi katere izjeme dovoljuje francoski program pomoči, in drugič, naj ne bi zavzela stališča do načina financiranja programa pomoči.

65. V skladu z ustaljeno sodno prakso mora biti obrazložitev, ki se zahteva v členu 190, prilagojena vrsti obravnavanega pravnega akta ter jasno in nedvoumno izražati razlogovanje institucije Skupnosti, ki je akt izdala, tako da se lahko zadevne osebe seznanijo z utemeljitvijo sprejetega ukrepa in da pristojno sodišče lahko izvaja svojo funkcijo nadzora. Zahtevo po obrazložitvi je treba presojati glede na okoliščine posameznega primera, zlasti glede

63. Obveznost obrazložitve iz člena 190 Pogodbe ES (zdaj člen 253 ES) spada med bistvena procesna pravila, in če pride do njihove kršitve, se lahko zadevni pravni akt

47 – Cour administrative d'appel se pridružuje razlagam Régie Networks v sporu o glavni stvari, na katere se sklicuje v predložitveni odločbi.

48 – Glej na primer sodbe z dne 7. julija 1981 v zadevi Rewe-Handelsgesellschaft Nord in Rewe-Markt Steffen (158/80, Recueil, str. 1805, točke od 25 do 27), z dne 26. marca 1987 v zadevi Komisija proti Svetu (45/86, Recueil, str. 1493, točka 9) in z dne 15. aprila 2008 v zadevi Nuova Agricast (C-390/06, ZOdl., točke od 79 do 86).

na vsebino pravnega akta, vrsto navedenih razlogov in interes, ki ga lahko imajo naslovniki ali druge osebe, ki jih ukrep neposredno in posamično zadeva, glede pridobitve pojasnila. [49]

66. Kot že omenjeno, spada med posebne okoliščine postopka nadzora pomoči to, da je treba razlikovati med stopnjo predhodne preučitve pomoči v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES in formalnim postopkom preiskave v skladu s členom 93(2) Pogodbe ES. Medtem ko naj bi formalni postopek preiskave Komisiji omogočil, da se izčrpno seznani z vsemi podatki o zadevi, je namen stopnje predhodne preučitve samo omogočiti, da si Komisija oblikuje prvo mnenje o delni ali popolni združljivosti obravnavane pomoči s skupnim trgom, [50] poleg tega pa je zanjo značilen kratek rok za sprejetje odločitve. [51]

67. Izpodbijana odločba je bila sprejeta po koncu take stopnje predhodne preučitve, ne da bi Komisija začela drugo fazo postopka. Zato so tudi zahteve za obrazložitev te odločbe manjše kot pri obrazložitvi odločbe, s katero se konča poglobljeni pregled v formalnem postopku preiskave. Komisija mora samo navesti razloge, zakaj ne vidi nobenih resnih težav pri presoji vprašanja združljivosti sporne pomoči s skupnim trgom. [52]

68. V nobenem primeru ni treba, da se v obrazložitvi podrobno navedejo vse upoštevne dejanske in pravne okoliščine, ker se vprašanje, ali obrazložitev izpolnjuje zahteve iz člena 190 Pogodbe ES, nanaša ne le na besedilo tega člena, ampak tudi na njegov okvir in vsa pravna pravila, ki urejajo zadevno področje. [53]

49 – Glej samo sodbe z dne 2. aprila 1998 v zadevi Komisija proti Sytraval in Brink's France (C-367/95 P, Recueil, str. I-1719, točka 63), z dne 24. novembra 2005 v zadevi Italija proti Komisiji (C-138/03, C-324/03 in C-431/03, ZOdl., str. I-10043, točka 54), z dne 1. februarja 2007 v zadevi Sison proti Svetu (C-266/05 P, ZOdl., str. I-1233, točka 80) in Nuova Agricast (navedena v opombi 48, točka 79).

50 – Sodbe z dne 19. maja 1993 v zadevi Cook proti Komisiji (C-198/91, Recueil, str. I-2487, točka 22), z dne 15. junija 1993 v zadevi Matra proti Komisiji (C-225/91, Recueil, str. I-3203, točka 16), Komisija proti Sytraval in Brink's France (navedena v opombi 49, točka. 38), Stadtwerke Schwäbisch Hall in drugi proti Komisiji (navedena v opombi 34, točka 20) in Nuova Agricast (navedena v opombi 48, točka 57).

51 – Sodba Matra proti Komisiji (navedena v opombi 50, točka 48).

52 – Sodba Matra proti Komisiji (navedena v opombi 50, točka 48).

53 – Sodbe Komisija proti Sytraval in Brink's France (točka 63), Italija proti Komisiji (točka 55) in Sison proti Svetu (točka 80), navedene v opombi 49, sodba Nuova Agricast (navedena v opombi 48, točka 79) in sodba z dne 22. aprila 2008 v zadevi Komisija proti Salzgitter (C-408/04 P, ZOdl., str. I-2767, točka 56).

69. Ker je bila izpodbijana odločba že tretja v vrsti odločb o spornem programu pomoči, [54] je Komisija lahko predpostavljala, da je splošni okvir, v katerega se vključuje njena odločba, znan, zato je bila ustrezno kratka. [55]

70. Komisija je v dopisu z dne 10. novembra 1997 francoskim organom zelo na kratko, a kljub temu razumljivo sporočila razloge za ponovno odobritev podaljšanega programa pomoči: potrebna proračunska sredstva naj se ne bi povečala, prejemniki pomoči so majhne radijske postaje z lokalnim poslušalstvom, še naprej obstajajo zastavljeni cilji splošnega interesa in trgovina znotraj Skupnosti naj se ne bi spremenila v obsegu, ki bi bil v nasprotju s skupnimi interesi.

71. Ker se Komisiji, kot sama trdi, zdi način financiranja programa pomoči za presojo konkurenčnosti nepomemben, se ji v obrazložitvi izpodbijane odločbe v to ni bilo treba spuščati. Obrazložitev pravnega akta Skupnosti mora namreč vsebovati samo upoštevne dejanske in pravne okoliščine, na katerih temelji odločba. [56]

72. Vendar pa vprašanje, ali so razlogi, ki jih je navedla Komisija, vsebinsko točni (utemeljenost obrazložitve) [57] in ali je Komisija pri sprejetju odločbe morebiti spregledala odločilen vidik, ni vprašanje spoštovanja bistvenih procesnih določb, ampak vprašanje materialne zakonitosti izpodbijanega akta. [58]

54 – V zvezi s tem glej točke od 19 do 24 teh sklepnih predlogov.

55 – V enakem smislu glej sodbo z dne 13. julija 1988 v zadevi Francija proti Komisiji (102/87, Recueil, str. 4067, točke od 29 do 31).

56 – Sodbe z dne 21. marca 1955 v zadevi Nizozemska proti Visoki oblasti (6/54, Recueil, str. 215 in 232), z dne 4. julija 1963 v zadevi Nemčija proti Komisiji (24/62, Recueil, str. 143 in 155), z dne 15. julija 1970 v zadevi ACF Chemiefarma proti Komisiji (41/69, Recueil, str. 661, točka 78) in sodba Sodišča prve stopnje z dne 21. marca 2001 v zadevi Métropole télévision proti Komisiji (T-206/99, Recueil, str. II-1057, točka 44, zadnji stavek).

57 – Sodbe z dne 20. marca 1957 v zadevi Geitling proti Visoki oblasti (2/56, Recueil, str. 11 in 38), z dne 29. aprila 2004 v zadevi Nizozemska proti Komisiji (C-159/01, Recueil, str. I-4461, točka 65) in z dne 15. decembra 2005 v zadevi Italija proti Komisiji (C-66/02, ZOdl., str. I-10901, točka 55).

58 – V zvezi s tem glej spodaj točke od 95 do 126 teh sklepnih predlogov.

73. Glede na to se mi to, da ni nobenih navedb v zvezi s financiranjem programa pomoči, ne zdi pomanjkljiva obrazložitev, ki bi kot kršitev bistvene procesne določbe lahko vodila do neveljavnosti izpodbijane odločbe.

b) Neobstoj navedbe pravne podlage

74. V izpodbijani odločbi, kot pravilno opaža Régie Networks, poleg tega ni nobene izrecne uvrstitve programa pomoči, ki ga je odobrila Komisija, v katero od izjem, predvidenih v Pogodbi ES. Edini posredni namig na mogočo pravno podlago izpodbijane odločbe je v polstavku dopisa Komisije z dne 10. novembra 1997, s katerim francoske organe obvešča o svoji odločbi. Ne da bi se sklicevala na konkreten pravni predpis, se Komisija v njem omeji na oceno, da „naj se trgovina v Skupnosti bržkone ne bi spremenila v obsegu, ki bi bil v nasprotju s skupnimi interesi“.

75. Neobstoj sklicevanja na konkretno določbo Pogodbe sicer ni nujno vedno kršitev obveznosti obrazložitve iz člena 190 Pogodbe ES. Če se namreč pravna podlaga pravnega akta lahko določi na podlagi drugih opornih točk v tem pravnem aktu, ne gre za nobeno bistveno kršitev postopka. Izrecno sklicevanje na konkretno določbo Pogodbe pa je nujno potrebno, če bi sicer zadevne osebe in Sodišče bili prepuščeni negotovosti glede točne pravne podlage zadevnega pravnega akta. [59]

76. V tem primeru zgolj namig Komisije na trgovino v Skupnosti in pričakovani obseg oviranja ne omogočata jasne opredelitve pravne podlage izpodbijane odločbe. Komisija in francoska vlada sicer menita, da so tako izbrane besede znamenje, da je bila izpodbijana odločba utemeljena na členu 92(3)(c) Pogodbe ES (po spremembi zdaj člen 87(3)(c) ES). Vendar pri tem pozabljata, da je v členu 92(3)(d) Pogodbe ES (zdaj člen 87(3)(d) ES) povsem podobno besedilo, ki se nanaša na trgovino in pogoje konkurence znotraj Skupnosti ter obseg, v katerem bi lahko bila ovirana. [60] Skoraj enako napisano merilo se torej pojavi v dveh sosednjih določbah Pogodbe, od katerih nobene ni mogoče vnaprej izključiti kot pravne podlage.

77. Drugače kot menita Komisija in francoska vlada, spornega programa pomoči ni treba nujno gledati samo z vidika pomoči za razvoj nekaterih dejavnosti ali nekaterih gospodarskih območij (člen 92(3)(c) Pogodbe ES). Prav

59 – Sodba Komisija proti Svetu (navedena v opombi 48, točka 9) in sodba Sodišča prve stopnje z dne 12. decembra 2007 v zadevi Italija proti Komisiji (T-308/05, ZOdl., str. II-5089, točka 124).

60 – Določba člena 92(3)(d), ki je bila z Maastrichtsko pogodbo sprejeta v Pogodbo ES, je začela veljati 1. novembra 1993.

program pomoči majhnim radijskim postajam z lokalnim poslušalstvom, ki imajo poleg tega značaj *radios associatives* (državljanski radio), se lahko predstavi kot ukrep za razvoj kulture (člen 92(3)(d) Pogodbe ES). V tem primeru velja to še toliko bolj, ker je cilj sklada za podporo radijskega oddajanja navsezadnje tudi podpora prizadevanj na področjih družbenega komuniciranja, sosedstva in integracije. [61] S tem vsekakor ni že vnaprej izključena kulturna razsežnost programa pomoči, kot je pospeševanje razvoja in razmaha lokalne mladinske kulture v nekaterih mestih in mestnih četrtih z radijskimi oddajami. [62]

78. Postopek preučitve, ki ga je treba izvesti, in politika, ki ji Komisija sledi v okviru svojih pooblastil presoje pri nadzoru pomoči, se lahko razlikujeta glede na to, katera izjema iz člena 92(3) Pogodbe ES se uporablja. Tako mora Komisija, na primer, v okviru člena 92(3)(d) upoštevati splošno kulturnopolitično poslanstvo Skupnosti v skladu s členom 128(2) Pogodbe ES (zdaj člen 151(2) ES), kar lahko govori v korist bolj velikodušne prakse odobritve državnih pomoči za razvoj kulture.

79. Zato bi morala Komisija natančno določiti, ali izpodbijana odločba temelji na členu 92(3)(c) ali (d) Pogodbe ES ali celo na kombinaciji obeh izjem. Njen dopis z dne 10. novembra 1997 te zahteve ne izpolnjuje. Tudi povezava s prejšnjima odločbama v tem smislu ne daje nobenega pojasnila, ker tudi ne vsebujeta nobenih jasnih napotkov na pravno podlago.

80. Ker izpodbijana odločba s tem zadevne osebe in sodišča pušča v negotovosti, katera pravna podlaga je bila uporabljena, krši obveznost obrazložitve, ki izhaja iz člena 190

61 – Člen 17(2)(5) dekreta št. 97-1263; glej tudi točko 17 teh sklepnih predlogov.

62 – Tudi kulturna politika Skupnosti zajema izključno umetniško in literarno ustvarjanje na avdiovizualnem področju (glej člen 128(2) Pogodbe ES oziroma zdaj člen 151(2) ES).

Pogodbe ES. Zato je treba izpodbijano odločbo razglasiti za neveljavno. [63]

2. Materialna protipravnost izpodbijane odločbe

81. Oba preostala razloga za neveljavnost, na katera se sklicuje predložitveno sodišče, zahtevata preizkus materialne zakonitosti izpodbijane odločbe.

82. Uvodoma je treba spomniti, da člen 92(3) Pogodbe ES v skladu z ustaljeno sodno prakso Komisiji daje široko diskrecijsko pravico v zvezi z odobritvami pomoči. [64] V skladu s tem sodišče Skupnosti pri nadzoru zakonitosti izvajanja te svobode odločanja ne sme presoje Komisije zamenjati s svojo, ampak se mora omejiti na to, da preuči, ali je presoja Komisije očitno napačna ali pa so bila pri tem zlorabljena pooblastila [65] (preizkus očitnih napak pri presoji oziroma zlorabe pooblastil). V skladu s tem je treba zdaj preučiti oba razloga za neveljavnost.

a) Očitna napaka pri presoji obsega razpoložljivih proračunskih sredstev za program pomoči

83. Predložitveno sodišče Sodišču najprej predlaga, naj preizkusi veljavnost izpodbijane odločbe glede na domnevo Komisije, da naj se proračunska sredstva v obdobju od leta 1998 do 2002 ne bi povečala.

84. Komisija poskuša to vprašanje neupravičeno odpraviti kot nepomembno za odobritev programa pomoči in njegovo zakonitost,

63 – Sodba Komisija proti Svetu (navedena v opombi 48, točka 22 v povezavi s točko 9).

64 – Sodbi z dne 22. marca 1977 v zadevi Iannelli & Volpi (74/76, Recueil, str. 557, točka 11) in v zadevi Steinike & Weinlig (78/76, Recueil 1977, str. 595, točka 8), glej tudi sodbi z dne 12. decembra 2002 v zadevi Francija proti Komisiji (C-456/00, Recueil, str. I-11949, točka 41) in Atzeni in drugi (navedena v opombi 27, točka 84).

65 – Sodbe z dne 14. januarja 1997 v zadevi Španija proti Komisiji (C-169/95, Recueil, str. I-135, točka 34), z dne 5. oktobra 2000 v zadevi Nemčija proti Komisiji (C-288/96, Recueil, str. I-8237, točka 26), Francija proti Komisiji (navedena v opombi 64, točka 41) in Atzeni in drugi (navedena v opombi 27, točka 84); po analogiji glej sodbo z dne 29. aprila 2004 v zadevi Italija proti Komisiji (C-372/97, Recueil, str. I-3679, točka 83).

čeprav je nekoč prav Komisija obsegu proračunskih sredstev pripisovala tako velik pomen, da se ji je zdelo potrebno to vprašanje izrecno omeniti v sporočilu o izpodbijani odločbi, ki ga je poslala s svojim zelo jedrnato napisanim dopisom z dne 10. novembra 1997.

85. Drugače kot se zdi, da domneva Komisija, to vprašanje ni izvzeto iz sodnega nadzora. Čeprav Komisiji Sodišče pri preizkusu združljivosti pomoči s skupnim trgom priznava široka pooblastila, lahko sodišča Skupnosti – kot že omenjeno [66] – preizkusijo, ali v odločbi Komisije ni zlorabe pooblastil in očitne napake pri presoji. Preizkus, ali gre za očitno napako pri presoji, še posebno zajema pravilnost in popolnost dejstev, na katerih temelji odločba: sodišče Skupnosti mora preveriti ne le vsebinsko točnost navedenih dokazov, njihovo zanesljivost in doslednost, ampak tudi, ali ti dokazi vsebujejo vse podatke, ki jih je treba upoštevati pri presoji zapletenega položaja, in ali lahko utemeljijo iz njih izvedene sklepe. [67]

86. Tako lahko preveri tudi domnevo Komisije, da naj se proračunska sredstva za program pomoči v obdobju od leta 1998 do 2002 ne bi povečala, glede tega, ali so bila dejstva, na katerih je temeljila, pravilna in popolna in ali lahko utemeljijo sklepe, ki jih je na njihovi podlagi sprejela Komisija.

87. Pri tem je treba opozoriti, da natančnega obsega sredstev, s katerimi naj bi bil razpolagal sklad za podporo radijskega oddajanja v letih od 1998 do 2002, v trenutku odločitve Komisije leta 1997 še ni bilo mogoče določiti, saj je bil odvisen od prihodnjih letnih prihodkov od parafiskalne dajatve na radijsko oglaševanje. Komisija se je pri sprejetju izpodbijane odločbe zato nujno morala opreti na ocene.

88. Ali je Komisija pri teh presojah storila očitno napako, je treba presoditi na podlagi dejstev, ki so ji bila tedaj znana, to je leta 1997. [68] Leta 1997 niti Komisija niti francoska vlada še nista imeli na voljo številk, ki sta jih navedli v postopku pred Sodiščem o dejan-

66 – Glej prav tako točko 82 teh sklepnih predlogov.

67 – Sodbe z dne 15. februarja 2005 v zadevi Komisija proti Tetra Laval (C-12/03 P, ZOdl., str. I-987, točka 39), z dne 18. julija 2007 v zadevi Industrias Químicas del Vallés proti Komisiji (C-326/05 P, ZOdl., str. I-6557, točka 76) in Španija proti Lenzingu (navedena v opombi 37, točka 57); podobno že sodba Italija proti Komisiji (navedena v opombi 65, točka 83).

68 – Sodbe z dne 10. julija 1986 v zadevi Belgija proti Komisiji (234/84, Recueil, str. 2263, točka 16), z dne 26. septembra 1996 v zadevi Francija proti Komisiji (C-241/94, Recueil, str. I-4551, točka 33) in z dne 14. septembra 2004 v zadevi Španija proti Komisiji (C-276/02, ZOdl., str. I-8091, točka 31). V skladu s sodbo Nuova Agricast (navedena v opombi 48, točka 54) velja ta sodna praksa izrecno tudi za odločbe Komisije v postopku predhodne preučitve, s katerimi – kot v tem primeru – sklene, da ne bo nasprotovala pomoči ali programu pomoči.

skem poznejšem gibanju proračunskih sredstev, in se jih zato ne sme upoštevati, ko je z današnjega vidika treba preizkusiti, ali je Komisija tedaj zagrešila očitno napako pri presoji. [69]

89. Med dejstva, ki so bila na voljo leta 1997, je vsekakor spadalo to, da je bilo z dekretom št. 97-1263 [70] za leta od 1998 do 2002 vsaj omogočeno občutno zvišanje tarife dajatve za radijsko in televizijsko oglaševanje. Z dekretom št. 97-1263 so bile namreč v primerjavi s prejšnjo ureditvijo na podlagi dekreta št. 92-1053 dovoljene zgornje meje za določitev različnih tarif dajatve zvišane za dobrih 46 %. [71] Na to je družba Régie Networks pravilno opozorila v postopku pred Sodiščem.

90. Seveda že samo to zvišanje dovoljenih zgornjih meja ni nujno privedlo tudi do enako občutnega povečanja dejansko uporabljenih tarif dajatve; v skladu s členom 2(3) dekreta št. 97-1263 je bil za njihovo določitev potreben še ministrski odlok, v katerem pa ni bilo treba nujno določiti stopenj, ki bi dosegle omenjene zgornje meje.

91. Poleg tega obseg proračunskih sredstev, ki bi morala biti na voljo skladu za podporo radijskega oddajanja za obdobje od leta 1998 do 2002, ni bil odvisen samo od tarife dajatve, ampak tudi od velikosti osnove za odmero, to je od dejanskih prihodkov od oglaševanja plačnikov dajatev. Ti se lahko spreminjajo od četrtletja do četrtletja in od leta do leta.

92. Kljub temu v trenutku sprejetja izpodbijane odločbe zaradi občutnega zvišanja dovoljenih zgornjih meja veljavnih tarif dajatev za televizijsko oglaševanje za dobrih 46 % ni bilo izključeno, da bi sklad za podporo radijskega oddajanja odslej imel na voljo občutno več proračunskih sredstev. Prav nasprotno, zaradi zvišanja dovoljenih zgornjih meja tarife dajatve na televizijsko oglaševanje je bilo mogoče pričakovati povečanje razpoložljivih proračunskih sredstev, še zlasti ker je levji delež prihodkov iz dajatve izviral iz televizijskega oglaševanja.

93. Vendar niti iz obrazložitve izpodbijane odločbe niti iz drugih okoliščin, predloženih Sodišču, ni razvidno, da bi se Komisija

69 – Tudi podatki Komisije in podatki francoske vlade ne kažejo, da ostane stanje nespremenjeno, ampak nasprotno – čeprav zmerno – *povečanje* proračunskih sredstev, ki se letno stekajo v podporni sklad.

70 – Komisiji je bil pri postopku nadzora programa pomoči predložen osnutek dekreta št. 97-1263.

71 – O zgornjih mejah za višino dajatev glej zgoraj točko 10 in opombo 8 teh sklepnih predlogov.

ukvarjala z navedenim zvišanjem dovoljenih zgornjih meja tarife dajatve, kaj šele, zakaj bi to okoliščino štela za zanemarljivo. Na podlagi tega lahko sklepamo, da Komisija svoje odločbe nikakor ni oprla na vsa pomembna dejstva, ki so ji bila znana ob sprejetju odločbe.

– Uvodna ugotovitev

96. Kot že omenjeno,[72] člen 92(3) Pogodbe ES Komisiji podeljuje široko diskrecijsko pravico v zvezi z odobritvami pomoči, zato se vsebinski nadzor njenih odločitev pred Sodiščem omejuje na očitne napake pri presoji in zlorabo pooblastil.

94. Iz tega izhaja, da izpodbijana odločba vsebuje očitno napako pri presoji in da je zato protipravna. Zato jo je treba razglasiti za neveljavno.

b) Očitna napaka pri presoji zaradi pomanjkljivega upoštevanja načina financiranja programa pomoči

97. K omejitvam diskrecijske pravice Komisije, ki so lahko predmet nadzora sodišča Skupnosti, spada vsekakor to, da Komisija s svojimi odločbami v postopku nadzora pomoči ne sme kršiti posebnih določb Pogodbe ES in splošnih načel prava Skupnosti, kot je načelo enakega obravnavanja.[73] Komisija državne pomoči, ki je zaradi nekaterih svojih pogojev v nasprotju z določbami Pogodbe ES ali s splošnimi načeli prava Skupnosti, ne sme razglasiti za združljivo s skupnim trgom.[74]

95. Nazadnje se Sodišču predlaga, naj presodi, ali je izpodbijana odločba neveljavna zato, ker Komisija ob preučitvi programa pomoči, ki bi lahko bil v nasprotju s pravom Skupnosti, ni upoštevala načina njegovega financiranja. Predložitveno sodišče s tem namiguje na dejstvo, da se je parafiskalna dajatev na radijsko oglaševanje v obliki, ki je veljala v obdobju od leta 1998 do 2002, zaračunavala tudi na radijsko oglaševanje iz tujine v Francijo, medtem ko je pomoč sklada za podporo radijskega oddajanja koristila samo radijskim postajam s sedežem v Franciji.

72 – Glej točko 82 teh sklepnih predlogov.

73 – Sodbe z dne 21. maja 1980 v zadevi Komisija proti Italiji (73/79, Recueil, str. 1533, točka 11), z dne 3. maja 2001 v zadevi Portugalska proti Komisiji (C-204/97, Recueil, str. I-3175, točka 41), Francija proti Komisiji (navedena v opombi 64, točka 30) in – posebej o načelu enakega obravnavanja – Nuova Agricast (navedena v opombi 48, točki 50 in 51).

74 – Sodbi z dne 19. septembra 2002 v zadevi Španija proti Komisiji (C-113/00, Recueil, str. I-7601, točka 78) in v zadevi Španija proti Komisiji (C-114/00, Recueil, str. I-7657, točka 104), s tam navedeno sodno prakso; glej tudi sodbi van Calster in drugi (navedena v opombi 4, točka 48) in Nuova Agricast (navedena v opombi 48, točka 50 v povezavi s točko 51).

98. Poleg tega državna pomoč ali program pomoči ne sme škodovati trgovinskim in konkurenčnim pogojem v obsegu, ki je v nasprotju s skupnimi interesi. [75] Iz tega je mogoče tudi sklepati, da Komisija ne sme odobriti državnih pomoči ali programov pomoči, ki so v svoji konkretni obliki v nasprotju z določbami Pogodbe ES ali splošnimi načeli prava Skupnosti. Kajti kršenje določb prava Skupnosti ne more biti „v skupnem interesu“.

99. Navsezadnje se prav iz načina financiranja lahko vidi, ali je program pomoči v nasprotju s pravom Skupnosti in s tem „v nasprotju s skupnim interesom“. [76] V skladu z ustaljeno sodno prakso Komisija državne pomoči ne sme ločiti od njenega načina financiranja in ga mora upoštevati, če njegova povezava s pomočjo povzroči nezdružljivost celote s skupnim trgom. [77]

– Obveznost Komisije, da upošteva način financiranja

100. Posledično je treba v nadaljevanju preučiti, ali je bila leta 1997 Komisija za odobritev francoskega programa pomoči dolžna preučiti tudi način njegovega financiranja s parafiskalno dajatvijo na radijsko in televizijsko oglaševanje. Če je odgovor na to vprašanje pritrdilen, bi bilo to financiranje odločilen vidik za odločbo, s katero je bil program pomoči odobren, ker bi zaradi njegovega neupoštevanja Komisija storila očitno napako pri presoji.

101. V skladu z ustaljeno sodno prakso mora Komisija pri presoji programa pomoči vedno upoštevati financiranje z dajatvijo, kadar je ta dajatev ali njen del sestavni del programa pomoči. Tako je, kadar sta dajatev in pomoč *neločljivo vsebinsko povezani*, tako da se prihodki iz dajatve nujno uporabijo za financiranje pomoči. [78]

75 – Tako izrecno člen 92(3)(c) in (d) Pogodbe ES, pri čemer so razlike v besedilih obeh določb neznatne. Sodišče je medtem razložilo, da je treba skupni interes upoštevati tudi v okviru drugih izjem, predpisanih v členu 92(3) Pogodbe ES, čeprav tam to ni izrecno navedeno (glej sodbo z dne 14. januarja 1997 v zadevi Španija proti Komisiji, navedeno v opombi 65, točka 17, sodbo Španija proti Komisiji, C-113/00, navedeno v opombi 74, točki 66 in 67, ter sodbo Španija proti Komisiji, C-114/00, navedeno v opombi 74, točki 80 in 81).

76 – Sodba z dne 25. junija 1970 v zadevi Francija proti Komisiji (47/69, Recueil, str. 487, točki 8 in 23); podobno sodbi van Calster in drugi (navedena v opombi 4, točka 48) in z dne 14. aprila 2005 v zadevi AEM in AEM Torino (C-128/03 in C-129/03, ZOdl., str. I-2861, točka 45).

77 – Sodbe v zadevah Francija proti Komisiji (navedena v opombi 76, točke 4, 8 in 17), van Calster in drugi (navedena v opombi 4, točka 46), z dne 27. novembra 2003 v zadevi Enirisorse (od C-34/01 do C-38/01, Recueil, str. I-14243, točka 44), z dne 15. julija 2004 v zadevi Pearle in drugi (C-345/02, ZOdl., str. I-7139, točka 29) in v zadevi AEM in AEM Torino (navedena v opombi 76, točka 45).

78 – Sodbi z dne 13. januarja 2005 v zadevi Streekgewest (C-174/02, ZOdl., str. I-85, točka 26) in v zadevi Pape (C-175/02, ZOdl., str. I-127, točka 15), sodbe z dne 27. oktobra 2005 v zadevi Casino France in drugi (od C-266/04 do C-270/04, C-276/04 in od C-321/04 do C-325/04, ZOdl., str. I-9481, točka 40), AEM in AEM Torino (navedena v opombi 76, točka 46), z dne 15. junija 2006 v zadevi Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 in C-41/05, ZOdl., str. I-5293, točka 46) in z dne 7. septembra 2006 v zadevi Laboratoires Boiron (C-526/04, ZOdl., str. I-7529, točka 44).

102. V nasprotju s to sodno prakso je Komisija na ustni obravnavi pred Sodiščem zagovarjala stališče, da mora financiranje programa pomoči upoštevati samo takrat, kadar si plačniki dajatve in upravičenci do pomoči konkurirajo.

103. Argument Komisije me ne prepriča. Ugotovitev, ali tako konkurenčno razmerje obstaja ali ne, pogosto namreč predpostavlja oceno zapletenih gospodarskih razmerij, katere izid ni znan vnaprej. Pristojnost in naloga presoje Komisije kot organa nadzora pomoči ne moreta biti odvisni od negotovega izida take ocene, prav tako tudi ne obseg obveznosti priglasitve in obveznosti mirovanja držav članic v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES. [79]

104. Za upoštevanje financiranja pri presoji programa pomoči ni *prvi pogoj*, da si plačniki dajatev in upravičenci do pomoči konkurirajo. [80] Obstoj ali neobstoj takega konkurenčnega razmerja je lahko pomemben kvečjemu za *izid* te presoje, to je za vprašanje združljivosti programa pomoči s skupnim trgom. [81]

105. Zato se bom v nadaljevanju posvetila samo že prej omenjenemu merilu dosedanje sodne prakse, v skladu s katerim je bistvena neločljiva vsebinska povezava med dajatvijo in pomočmi, ki se z njo financirajo.

106. V tem primeru vse informacije, ki jih imam na voljo, potrjujejo obstoj take neločljive vsebinske povezave.

107. Že besedilo zadevnih francoskih predpisov jasno kaže na vez med pobiranjem parafiskalne dajatve na radiotelevizijsko ogla-

79 – Temu ustrezno je tudi Sodišče v sodbi Streekgewest (navedena v opombi 78, točka 21) pojasnilo, da je treba člen 93(3), tretji stavek, Pogodbe ES razlagati tako, da se lahko nanj sklicuje posameznik, ki mu je bilo v nasprotju s prepovedjo izvajanja iz te določbe naloženo plačilo takse, ki je sestavni del ukrepa pomoči, ne glede na to, ali je bil zaradi izkrivljanja konkurence, ki je bila posledica tega ukrepa pomoči, ta posameznik prizadet.

80 – Tudi v sodbi van Calster in drugi (navedena v opombi 4, zlasti točke od 46 do 52) ni opozorila na morebitno potrebo po takem konkurenčnem razmerju.

81 – V zvezi s tem glej zlasti točke od 122 do 125 teh sklepnih predlogov.

ševanje in financiranjem pomoči za radijsko oddajanje. Tako se dajatev izrecno pobira „za financiranje“ sklada za podporo radijskega oddajanja (člen 80(2) zakona št. 86-1067 v povezavi s členom 1(1) dekreta št. 97-1263).

108. Tudi konkretni način delovanja programa pomoči kaže, da obstaja neločljiva vsebinska povezava med dajatvijo in pomočmi.

109. Prvič, parafiskalna dajatev na radijsko in televizijsko oglaševanje je edini omembe vreden vir financiranja sklada za podporo radijskega oddajanja. [82] Vsaka pomoč, ki je odobrena iz tega podpornega sklada, se torej nujno financira s to dajatvijo.

110. Drugič, dajatev tudi nima drugega namena uporabe kot financiranje pomoči iz sklada za podporo radijskega oddajanja, v katerega se stekajo vsi neto prihodki (člen 3 dekreta št. 97-1263). Ta zadeva se tako bistveno razlikuje od zadev Pape in Casino France, v katerih je Sodišče obravnavalo parafiskalne dajatve, ki so bile večnamenske in niso bile uporabljene izključno za financiranje spornih programov pomoči. [83]

111. Tretjič, obseg odobrenih pomoči iz sklada za podporo radijskega oddajanja je bil povsem odvisen od prihodkov iz dajatve. [84]

112. Po eni strani se vse tri vrste pomoči dodeljujejo samo v okviru razpoložljivih sredstev (člen 7 dekreta št. 97-1263). Čim manjši so prihodki iz dajatve, tem manj proračunskih sredstev ima na voljo podporni sklad za odobritev konkretnih pomoči; zato se, na primer, lahko zgodi, da vsak upravičenec do pomoči prejme podporo za ustanovitev in podporo za opremo, manjšo od dovoljenega najvišjega zneska. Tudi pri vsakoletni sestavi tabele s tarifami za pomoč za tekoče poslovanje, kot se je pokazalo na ustni obravnavi, se upošteva pričakovane prihodke iz dajatve.

113. Po drugi strani pomoč za tekoče poslovanje, ki je v praksi še posebno pomembna, v primerjavi s podporo za ustanovitev in podporo za opremo ni omejena po znesku. Njen osnovni znesek se lahko poveča do 60 %,

82 – V zvezi s tem zanemarjam tako imenovane druge prihodke (*recettes diverses*), ki se občasno še stekajo v podporni sklad. Pri teh prihodkih gre v prvi vrsti za doplačila dolgov iz dajatev iz prejšnjih obdobij in v drugi vrsti za povračila že odobrenih pomoči. Kot se je izkazalo na obravnavi pred Sodiščem, je znesek drugih prihodkov nepomemben. Dodajam, da so tudi taka doplačila in povračila navsezadnje denar, ki izvira iz parafiskalnih dajatev na radiotelevizijsko oglaševanje.

83 – Sodbi Pape (točka 16) in Casino France in drugi (točki 55 in 56), navedeni v opombi 78.

84 – Tudi v tem se ta primer razlikuje od sodb Pape ter Casino France in drugi, navedenih v opombi 78.

pri čemer je to povečanje lahko toliko bolj velikodušno, kolikor več proračunskih sredstev je v podpornem skladu, to je, kolikor več je prihodkov iz parafiskalne dajatve v nekem časovnem obdobju.

114. Četrtič, zoper neločljivo vsebinsko povezavo tudi ne govori dejstvo, da pomoči dodeljuje svetovalni odbor, ki ima v posameznih primerih določeno diskrecijsko pravico. Kajti tudi taka diskrecijska pravica ne spremeni dejstva, da se celotni neto prihodek iz parafiskalne dajatve steka v sklad za podporo radijskega oddajanja. Izvajanje diskrecijske pravice nikakor ne more povzročiti, da bi se del prihodkov iz parafiskalne dajatve uporabil za druge namene kot za tri vrste pomoči za podporo radijskega oddajanja. V tem se ta primer bistveno razlikuje od zadev Pape ter Casino France, v katerih so pristojni nacionalni organi lahko po prosti presoji določali, ali in v kolikšnem obsegu so se morali prihodki iz parafiskalne dajatve uporabiti za financiranje programa pomoči ali pa jih je bilo treba nameniti za povsem drugačne namene. [85]

115. V tem primeru torej obstaja dovolj opornih točk za neločljivo vsebinsko povezavo, iz katere se lahko vidi, da je parafiskalna dajatev na radijsko in televizijsko oglaševanje sestavni del francoskega programa pomoči za podporo radijskega oddajanja.

– Očitna napaka Komisije pri presoji

116. Glede na obstoj neločljive vsebinske povezave med parafiskalno dajatvijo na radijsko in televizijsko oglaševanje ter z njo financiranimi pomočmi bi morala Komisija leta 1997 pri odobritvi programa pomoči za obdobje od leta 1998 do 2002 upoštevati tudi način njihovega financiranja. Morala bi preučiti, ali ta način financiranja vodi do nezdružljivosti programa pomoči s skupnim trgom.

117. To bi morala preučiti zlasti z vidika določb o prostem pretoku storitev, ki je eno od temeljnih načel Skupnosti [86] (člena 59 in 60

85 – Sodbi Pape (točka 16) ter Casino France in drugi (točki 55 in 56), navedeni v opombi 78.

86 – Sodbe z dne 4. decembra 1986 v zadevi Komisija proti Franciji (220/83, Recueil, str. 3663, točka 17), z dne 18. julija 2007 v zadevi Komisija proti Nemčiji (C-490/04, ZOdl., str. I-6095, točka 64) in z dne 18. decembra 2007 v zadevi Laval un Partneri (C-341/05, ZOdl., str. I-11767, točka 101).

Pogodbe ES, po spremembi zdaj člena 49 ES in 50 ES).[87] Za radijske postaje, ki oddajajo radijske oddaje – vključno z oglasi – prek meja v Skupnosti, velja načelo prostega pretoka storitev.[88]

118. V okviru te preučitve bi se morala Komisija posvetiti predvsem dejstvu, da parafiskalna dajatev v obliki, veljavni za obdobje od leta 1998 do 2002, ni bila omejena na radiotelevizijsko oglaševanje, *oddajano iz Francije*, ampak se je pobirala od vsega radiotelevizijskega oglaševanja, *namenjenega za francosko državno ozemlje,* torej je zajemala tudi oddajanje radiotelevizijskega oglaševanja iz tujine v Francijo (člen 2(1) dekreta št. 97-1263). Tuja podjetja so tako morala prispevati k financiranju programa pomoči.

119. Obravnavana se taka oblika parafiskalne dajatve ne zdi v nasprotju s svobodnim opravljanjem storitev. Tako način njenega pobiranja kot tak ni diskriminatoren, ker velja brez razlike za radijsko in televizijsko oglaševanje, ki ga oddajajo domača podjetja v Franciji in tuja podjetja v Francijo; tudi znesek dajatve ne bi smel pomeniti takega bremena, da bi lahko učinkoval kot omejevanje prostega pretoka storitev.[89]

120. Vendar je treba pomisliti, da – kot je že bilo omenjeno – obstaja neločljiva vsebinska povezava med parafiskalno dajatvijo in pomočmi, ki se financirajo iz njenih prihodkov. Če pa preučimo oba sestavna dela programa pomoči skupaj, dobimo takšno sliko: medtem ko morajo domače in tuje radijske postaje (oziroma službe, ki tržijo njihov oglaševalni čas) plačevati dajatev, pa pomoči iz podpornega sklada lahko prejmejo le radijske postaje s sedežem v Franciji, ker je pogoj za njihovo dodelitev nacionalno dovoljenje za radijsko oddajanje.

121. Taka ureditev, po kateri se parafiskalna dajatev pobira tudi od storitev tujih podjetij, čeprav imajo od nje koristi samo domača podjetja, je lahko dvomljiva glede na pravila

87 – Posebna prepoved diskriminatornega obdavčenja, določena v členu 95 Pogodbe ES (zdaj člen 90 ES), se ne nanaša na storitve, ampak se uporablja kot dopolnilo določb o prostem pretoku blaga in carinski uniji (glej na primer sodbo z dne 1. julija 1969 v zadevi Komisija proti Italiji, 24/68, Recueil, str. 193, točki 4 in 5). Tudi splošna prepoved diskriminacije v skladu s členom 6(1) Pogodbe ES (člen 12(1) ES) se ne uporablja, če so upoštevne bolj specialne določbe, kot so določbe, ki urejajo prost pretok storitev (glej na primer sodbi z dne 28. oktobra 1999 v zadevi Vestergaard, C-55/98, Recueil, str. I-7641, točki 16 in 17, in z dne 11. decembra 2003 v zadevi AMOK, C-289/02, Recueil, str. I-15059, točki 25 in 26).

88 – Tako ustaljena sodna praksa o televizijskih programih, glej na primer sodbe z dne 30. aprila 1974 v zadevi Sacchi (155/73, Recueil, str. 409, točka 6), z dne 18. marca 1980 v zadevi Debauve in drugi (52/79, Recueil, str. 833, točka 8), z dne 5. oktobra 1994 v zadevi TV10 (C-23/93, Recueil, str. I-4795, točka 13), z dne 29. novembra 2001 v zadevi De Coster (C-17/00, Recueil, str. I-9445, točka 28) in z dne 13. decembra 2007 v zadevi United Pan-Europe Communications Belgium in drugi (C-250/06, ZOdl., točka 28). Glede radijskega oddajanja glej na primer sodbi z dne 26. aprila 1988 v zadevi Bond van Adverteerders in drugi (352/85, Recueil, str. 2085, točke od 14 do 16) in z dne 25. julija 1991 v zadevi Komisija proti Nizozemski (C-353/89, Recueil, str. I-4069, točki 22 in 23).

89 – V tem smislu glej sodbo z dne 17. februarja 2005 v zadevi Viacom Outdoor (C-134/03, ZOdl., str. I-1167, točki 37 in 38).

o prostem pretoku storitev. Lahko namreč učinkuje protekcionistično, ker vsako povečanje prometa tujih radijskih postaj od oglasov, ki jih oddajajo v Franciji, hkrati povečuje proračunska sredstva sklada za podporo radijskega oddajanja in s tem omogoča višje podpore za domače radijske postaje. [90] Poenostavljeno povedano: čim bolj so tuja podjetja uspešna s svojimi storitvami na domačem trgu, tem višje so podpore za nekatera na tem trgu delujoča domača podjetja. [91]

122. Domneva diskriminacije in domneva protekcionističnega učinka seveda predpostavljata primerljivost zadevnih storitev. Z drugimi besedami, radijske postaje, katerih oddaje z reklamnimi sporočili v Franciji so predmet dajatve, in radijske postaje, ki lahko zahtevajo pomoči iz sklada za podporo radijskega oddajanja, morajo biti v konkurenčnem razmerju. [92] Če je radijska postaja trženje svojega oglasnega časa prepustila drugemu podjetju, ki spada v isto skupino, kot se je to zgodilo v tem primeru v skupini NRJ, potem lahko postane nujno, da se ta skupina podjetij obravnava kot celota in nato razišče konkurenca med njo in drugimi radijskimi postajami oziroma skupinami podjetij glede na stopnjo poslušanosti in prihodke iz oglaševanja.

123. Francoska vlada je v postopku pred Sodiščem prerekala obstoj takega konkurenčnega razmerja. Po njenih podatkih izvira levji delež prihodkov iz parafiskalne dajatve na televizijsko oglaševanje, medtem ko iz podpornega sklada odobrene pomoči ravno niso namenjene televizijskim postajam, ampak majhnim radijskim postajam z lokalnim poslušalstvom in pretežno socialnim ciljem, to je tako imenovanim *radios associatives* („državljanski radio“). Sicer tudi francoska vlada priznava, da del parafiskalne dajatve izvira iz radijskega oglaševanja; vendar po njenem mnenju dajatev zadeva predvsem komercialne radijske postaje, ki naj bi se preveč razlikovale od *radios associatives*, upravičenih do pomoči, da bi bile z njimi v pravem konkurenčnem razmerju.

90 – V zvezi s francosko parafiskalno dajatvijo na tekstilne izdelke glej sodbo v zadevi Francija proti Komisiji (navedeno v opombi 76, točki 20 in 21).

91 – Primer bi poleg tega lahko preučili z vidika svobode ustanavljanja, in sicer glede morebitne diskriminacije tujih podjetij v primerjavi z domačimi glede upravičenosti do pomoči. Sodišče se je s podobnim vprašanjem že ukvarjalo v sodbi z dne 25. oktobra 2007 v zadevi Geurts in Vogten (C-464/05, ZOdl., str. I-9325, točke od 18 do 22); glej tudi sodbo z dne 10. marca 2005 v zadevi Laboratoires Fournier (C-39/04, ZOdl., str. I-2057, točki 15 in 16, glede svobodnega opravljanja storitev).

92 – V enakem smislu glej sodbo Francija proti Komisiji (navedeno v opombi 76, točka 20), ki se nanaša na „donos dajatve, ki se naloži na konkurenčne tuje izdelke“.

124. Nasprotno od francoske vlade je družba Régie Networks v postopku pred Sodiščem zagovarjala obstoj konkurenčnega razmerja med plačniki dajatev in prejemniki pomoči. Čeprav radijska postaja, upravičena do pomoči, sama ne oddaja nobenih ali skoraj nobenih radijskih oglasov, s svojim programom pritegne del poslušalstva, posledica česar je lahko zmanjšanje stopnje poslušalstva komercialnih radijskih postaj in s tem končno zmanjšanje njihovih možnosti prihodkov od radijskega oglaševanja na lokalnem trgu.

125. Navsezadnje ni stvar Sodišča, da zavzame dokončno stališče do še nejasnih vprašanj v zvezi s prostim pretokom storitev in konkurenco med različnimi radijskimi postajami v okviru tega postopka. Nasprotno, za presojo združljivosti ukrepov pomoči ali programa pomoči s skupnim trgom je izključno pristojna Komisija, ki pa je pod nadzorom sodišča Skupnosti. [93]

126. Za namene tega postopka zadostuje ugotovitev, da se Komisija pri odobritvi francoskega programa pomoči za obdobje od leta 1998 do 2002 ni posvetila vprašanju načina njegovega financiranja in da še zlasti ni preučila, kakšni učinki sledijo iz tega načina financiranja za združljivost s skupnim trgom. Ker je Komisija tako zanemarila ta vidik, ki je bistven za presojo programa pomoči, izpodbijana odločba vsebuje očitno napako pri presoji. Že zaradi tega razloga jo je treba razglasiti za neveljavno.

3. Vmesni predlog

127. Kot je bilo prikazano, je potemtakem izpodbijana odločba nezakonita v več točkah, od katerih že vsaka zase upravičuje razglasitev njene neveljavnosti.

C – *Časovna omejitev učinkov razveljavitve*

128. Če bi Sodišče izpodbijano odločbo razglasilo za neveljavno – kot predlagam –, francoska vlada in Komisija predlagata, da se

93 – Sodba van Calster in drugi (navedena v opombi 4, točka 45); glej tudi sodbe z dne 21. novembra 1991 v zadevi Fédération nationale du commerce extérieur (FNCE, C-354/90, Recueil, str. I-5505, točka 14), z dne 11. julija 1996 v zadevi SFEI in drugi (C-39/94, Recueil, str. I-3547, točka 42) in z dne 18. julija 2007 v zadevi Lucchini (C-119/05, ZOdl., str. I-6199, točka 52); v tem smislu glej sodbi Iannelli & Volpi (navedena v opombi 64, točka 11) in Steinike & Weinlig (navedena v opombi 64, točka 9).

učinki sodbe časovno omejijo. Sklicujeta se na načeli pravne varnosti in varstva zaupanja v pravo in še posebej opozarjata na dejstvo, da gre za program pomoči, ki je bil priglašen Komisiji in ga je Komisija odobrila, ter da se je v številnih primerih uporabljal več let.

1. Uvodna ugotovitev

129. V pogodbi ES niso izrecno določene posledice, ki izhajajo iz razglasitve neveljavnosti v okviru postopka za sprejetje predhodne odločbe. Ker pa sta postopek za sprejetje predhodne odločbe za preučitev veljavnosti pravnega akta Skupnosti in ničnostna tožba dve poti nadzora zakonitosti dejanj organov Skupnosti, predvideni in dopolnjujoči se v Pogodbi ES, [94] se v skladu z ustaljeno sodno prakso posledice razglasitve neveljavnosti po analogiji določijo v skladu s pravili iz členov 231 ES in 233 ES, ki se uporabijo za sodbe, sprejete na podlagi ničnostnih tožb. [95]

130. Načelno ima potemtakem sodba Sodišča, s katero se v postopku za sprejetje predhodne odločbe akt Skupnosti razglasi za neveljavnega, retroaktivni učinek enako kot sodba, izdana na podlagi ničnostne tožbe. [96] Ugotovitev neveljavnosti je poleg tega za vsako nacionalno sodišče zadosten razlog, da zadevni pravni akt pri ukrepih, ki jih mora sprejeti, prav tako obravnava kot neveljaven. [97]

131. V skladu s pravnim namenom, izraženim v členu 231(2) ES, [98] ima Sodišče seveda na izbiro, da odredi ohranitev nekaterih učinkov spornega pravnega akta, če se mu to zdi potrebno, pri čemer ima glede tega diskrecijsko pravico. [99] To možnost je Sodišče v preteklosti izkoristilo zlasti takrat, kadar so nujni razlogi pravne varnosti, ki izhajajo iz celovite obravnave nasprotujočih si interesov, izključevali, da bi se dvomilo o izterjavi ali plačilu denarnih zneskov za obdobje pred izdajo njegove sodbe. [100] Ta načela se lahko uporabijo tudi v tem primeru.

94 – Sodbi z dne 8. februarja 1996 v zadevi FMC in drugi (C-212/94, Recueil, str. I-389, točka 56) in Unión de Pequeños Agricultores proti Svetu (navedena v opombi 40, točka 40).

95 – Sodbe z dne 15. oktobra 1980 v zadevi Providence agricole de la Champagne (4/79, Recueil, str. 2823, točki 44 in 45), v zadevi Maïseries de Beauce (109/79, Recueil, str. 2883, točki 44 in 45), v zadevi Roquette Frères (145/79, Recueil, str. 2917, točki 51 in 52), z dne 29. junija 1988 v zadevi van Landschoot (300/86, Recueil, str. 3443, točka 24) in z dne 8. novembra 2001 v zadevi Silos (C-228/99, Recueil, str. I-8401, točka 35).

96 – Sodbe z dne 26. aprila 1994 v zadevi Roquette Frères (C-228/92, Recueil, str. I-1445, točka 17) in FMC in drugi (navedena v opombi 94, točka 55); glede retroaktivnega učinka sodb, izdanih na podlagi ničnostne tožbe, glej nedavno razglašeno sodbo z dne 12. februarja 2008 v zadevi Centre d'exportation du livre français (CELF, C-199/06, ZOdl., str. I-469, točki 61 in 63).

97 – Sodba z dne 13. maja 1981 v zadevi International Chemical Corporation (66/80, Recueil, str. 1191, točka 13) in sklep z dne 8. novembra 2007 v zadevi Fratelli Martini in Cargill (C-421/06, točka 54).

98 – Besedilo člena 231(2) ES zadeva le uredbe, vendar ga Sodišče uporablja tudi za druge pravne akte; o podobni uporabi te določbe pri odločbah glej, na primer, sodbi z dne 28. maja 1998 v zadevi Parlament proti Svetu (C-22/96, Recueil, str. I-3231, točka 42) in z dne 12. maja 1998 v zadevi Združeno kraljestvo proti Komisiji (C-106/96, Recueil, str. I-2729, točka 41).

99 – Sodbi z dne 27. februarja 1985 v zadevi Société des produits de maïs (112/83, Recueil, str. 719, točka 18) in z dne 15. januarja 1986 v zadevi Pinna (41/84, Recueil, str. 1, točka 26).

100 – Sodbe Pinna (navedena v opombi 99, točke od 26 do 28), Silos (navedena v opombi 95, točka 36) in z dne 10. marca 1992 v zadevi Lomas in drugi (C-38/90 in C-151/90, Recueil, str. I-1781, točka 24).

2. Nobene neomejene ohranitve učinkov izpodbijane odločbe

132. Vsekakor je treba upoštevati, da je Komisija – čeprav pod nadzorom sodišča Skupnosti – pristojna izključno za to, da razsoja o združljivosti državne pomoči ali programa pomoči s skupnim trgom. [101] Če bi Sodišče v tem primeru ugotovilo neveljavnost izpodbijane odločbe, bi morala Komisija ob enaki uporabi člena 233(1) ES ponovno odločati o združljivosti francoskega programa pomoči s skupnim trgom. [102] Sodišče s svojo sodbo nikakor ne sme predvidevati ponovne odločitve Komisije v zadevi, sicer bi spodkopalo njeno vlogo organa nadzora pomoči in izničilo diskrecijsko pravico, [103] s katero razpolaga pri odobritvi pomoči v skladu s členom 92(3) Pogodbe ES (člen 87(3) ES). [104]

133. V teh okoliščinah Sodišče ne sme neomejeno ohranjati učinkov izpodbijane odločbe, ampak samo med prehodnim obdobjem, in sicer tako dolgo, dokler Komisija ni ponovno odločila o združljivosti francoskega programa pomoči s skupnim trgom in je ta odločba postala pravnomočna, to je, da je ni več mogoče izpodbijati z ničnostno tožbo v skladu s členom 230 ES.

3. Začasna ohranitev učinkov izpodbijane odločbe

134. Med omenjenim prehodnim obdobjem, do sprejetja pravnomočne nove odločbe Komisije, nujni razlogi pravne varnosti, posebno glede varstva zaupanja v pravo, narekujejo ohranitev učinkov izpodbijane odločbe.

135. V tej zadevi gre namreč za pravilno priglašen program pomoči, ki ga je Komisija odobrila. Ker so se francoski organi zanesli na to odobritev, so bili prepričani, da so bile parafiskalne dajatve na radijsko oglaševanje, ki so jih pobrali v obdobju od leta 1998 do 2002, in v istem obdobju odobrene pomoči iz sklada za podporo radijskega oglaševanja zakonite; prav tako so se prejemniki teh pomoči zanašali na zakonitost pridobljenih ugodnosti.

101 – V zvezi s tem glej točko 125 teh sklepnih predlogov in sodno prakso, navedeno v opombi 93.

102 – V tem primeru mora Komisija ponovno preučiti francoski program pomoči že zato, ker na podlagi informacij, ki jih ima na voljo Sodišče, ni mogoče dokončno presoditi, kakšni so učinki načina financiranja programa pomoči na njegovo združljivost s skupnim trgom; zlasti je treba razjasniti, ali in v kolikšni meri sta si v tem primeru v konkurenčnem odnosu plačnik dajatev in prejemnik pomoči (v zvezi s tem glej točke od 122 do 124 teh sklepnih predlogov).

103 – V zvezi s tem glej točko 82 teh sklepnih predlogov.

104 – Da Sodišče pri določanju časovnih učinkov svoje sodbe upošteva tudi pristojnosti Komisije glede presojanja zapletenih gospodarskih razmerij, je razvidno, na primer, iz sodb Providence agricole de la Champagne (točki 43 in 45, zadnji stavek), Maïseries de Beauce (točki 43 in 45, zadnji stavek) in Roquette Frères (točka 52, zadnji stavek), navedenih v opombi 95.

136. Tako zaupanje ni nujno vredno varstva v vsaki zadevi. Sodišče je tako na primer odločilo, da odločba Komisije, da ne bo nasprotovala programu državne pomoči, v primeru pravočasnega ugovora pred sodišči Skupnosti ne more utemeljiti legitimnega pričakovanja pri prejemnikih pomoči. [105]

137. Zoper izpodbijano odločbo v tej zadevi ni bila pred sodišči Skupnosti vložena nobena ničnostna tožba v skladu s členom 173 Pogodbe ES. Izpodbijana odločba je za tiste, ki bi jo lahko izpodbijali, s tem postala pravnomočna, zaupanje v njeno pravnomočnost pa je zato vredno varovati.

138. Zadevne osebe niso mogle predvideti, da bo Sodišče izpodbijano odločbo leta pozneje v postopku za sprejetje predhodne odločbe razglasilo za neveljavno, zlasti ker tak postopek lahko sprožijo številna nacionalna sodišča in ker ni vezan na roke, na katerih potek bi prejemniki pomoči lahko počakali in morali počakati.

105 – Sodba z dne 14. januarja 1997 v zadevi Španija proti Komisiji (C-169/95, Recueil, str. I-135, točka 53), nedavno potrjena s sodbo CELF (navedena v opombi 96, točki 66 in 67).

139. Treba je spomniti, da so bile na podlagi odobritve programa pomoči v številnih primerih dajatve pobrane in pomoči odobrene več let. Poleg tega je francoska vlada prepričljivo razložila, da je pomoč iz sklada za podporo radijskega oddajanja za številne manjše radijske postaje z lokalnim poslušalstvom pomemben del njihovih prihodkov. Morebitno vračilo pomoči bi lahko ogrozilo obstoj omenjenih radijskih postaj in s tem navsezadnje pluralizem v francoskem medijskem prostoru na lokalni ravni. [106]

140. Glede na to se mi ne bi zdelo primerno, da bi prejemnikom pomoči predčasno poslali morebitne zahtevke za vračilo ali obrestne zahtevke. Prav to bi se lahko zgodilo, če bi Sodišče v tej zadevi ugotovilo neveljavnost izpodbijane odločbe, ne da bi odredilo začasno ohranitev njenih učinkov. V takem primeru bi morali namreč vsi nacionalni organi sklepati o nujnih posledicah neveljavnosti izpodbijane odločbe. [107] To navsezadnje

106 – Glede pomena ohranitve medijskega pluralizma na splošno glej na primer sodbo z dne 26. junija 1997 v zadevi Familiapress (C-368/95, Recueil, str. I-3689, točka 18); glede pomena ohranitve pluralne radiodifuzije glej na primer sodbi z dne 25. julija 1991 Collectieve Antennevoorziening Gouda (C-288/89, Recueil, str. I-4007, točka 23) in United Pan-Europe Communications Belgium in drugi (navedena v opombi 88, točka 41).

107 – Sodbe z dne 30. oktobra 1975 v zadevi Rey Soda (23/75, Recueil, str. 1279, točka 51), z dne 2. marca 1989 v zadevi Pinna (359/87, Recueil, str. 585, točka 13), z dne 27. septembra 2007 v zadevi Ikea Wholesale (C-351/04, ZOdl., str. I-7723, točka 67) in sklep Fratelli Martini in Cargill (naveden v opombi 97, točka 53).

velja zaradi nedavne sodbe Sodišča v zadevi CELF, v skladu s katero je treba dodelitev pomoči retroaktivno obravnavati kot nezakonito, brž ko je bila njena odobritev ovržena z ničnostno tožbo. [108]

141. Sicer dvomim, da se rešitev, ki je bila sprejeta v sodbi CELF, v celoti lahko prenese na primer, kot je obravnavani. Kajti ne smemo pozabiti, da pomoč, ki je bila predmet v zadevi CELF, ni bila priglašena Komisiji, medtem ko je bil v tem primeru veljaven program pomoči predmet priglasitve v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES in izveden šele po njegovi odobritvi.

142. Vendar pa v tem trenutku ni mogoče izključiti, da bi se nacionalni organi v primeru, kot je obravnavani, zgledovali po sodni praksi v zadevi CELF. Zlasti bi se nacionalna sodišča v okviru svojega nacionalnega prava lahko čutila že pred ponovno odločbo Komisije dolžna, da na podlagi tožb konkurentov zahtevajo vračilo že dodeljenih pomoči z obrestmi ali dosodijo odškodnino; [109] prav tako bi nacionalna sodišča lahko že zdaj zahtevala povrnitev že plačanih dajatev na radiotelevizijsko oglaševanje in s tem ogrozila finančno ravnotežje sklada za podporo radijskega oddajanja. Vsemu temu se je mogoče izogniti samo z odredbo začasne ohranitve učinkov izpodbijane odločbe.

143. Zato Sodišču predlagam ohranitev učinkov izpodbijane odločbe tako dolgo, dokler ne bo Komisija ponovno odločila o združljivosti francoskega programa pomoči s skupnim trgom in dokler ta nova odločba ne bo postala pravnomočna, to je, da je ni več mogoče izpodbijati z ničnostno tožbo v skladu s členom 230 ES.

4. Posledice začasne ohranitve izpodbijane odločbe

144. Če se učinki izpodbijane odločbe ohranijo v predlaganem smislu, bi to imelo za prejemnike pomoči in plačnike dajatev takšne posledice.

108 – Sodba, navedena v opombi 96 (glej zlasti točko 63 te sodbe).
109 – Sodba v zadevi CELF (navedena v opombi 96, zlasti točki 52 in 53).

a) Pravni položaj v prehodnem obdobju

145. V prehodnem obdobju do nove pravnomočne odločbe Komisije o združljivosti francoskega programa pomoči s skupnim trgom niso niti prejemniki pomoči dolžni vrniti pomoči, prejetih v letih od 1998 do 2002, niti francoska davčna uprava ne more biti dolžna plačnikom dajatev, kot je Régie Networks, dokončno povrniti parafiskalnih dajatev, pobranih v letih od 1998 do 2002. [110] Kajti odobritev programa pomoči, ki jo je Komisija izdala v izpodbijani odločbi, učinkuje še naprej.

146. Seveda začasna ohranitev učinkov izpodbijane odločbe ne sme ogroziti učinkovitega pravnega varstva tistih plačnikov dajatev, ki so v skladu z veljavnimi določbami nacionalnega prava že vložili – kot v tem primeru Régie Networks – pravna sredstva, zato da bi dobili nazaj že plačane dajatve. [111]

147. Naloga nacionalnega sodišča je, da v okviru možnosti, ki jih daje nacionalno pravo, zagotovi to učinkovito pravno varstvo. [112] Tako bi nacionalno sodišče, na primer, lahko zahtevalo *začasno vračilo* plačanih dajatev do ponovne odločbe Komisije ali za vračilo postavilo *odložilni pogoj*, da Komisija s pravnomočno odločbo razglasi francoski program pomoči za nezdružljiv s skupnim trgom. Lahko si zamislimo tudi, da nacionalno sodišče prekine *odločanje v glavni stvari*, dokler ni izdana nova odločba Komisije o vprašanju združljivosti programa pomoči s skupnim trgom in dokler ne postane pravnomočna.

b) Pravni položaj v primeru ponovne pozitivne odločbe

148. Če bi Komisija v pravnomočni odločbi ponovno prišla do sklepa, da je francoski program pomoči združljiv s skupnim trgom, bi bila dokončno izključena zahteva za vračilo pomoči, dodeljenih v letih od 1998 do 2002, in povračilo dajatev, pobranih v tem obdobju.

110 – V tem smislu glej tudi sodbe, navedene v opombi 95, Providence agricole de la Champagne (točki 45, zadnji stavek, in 46), Maïseries de Beauce (točki 45, zadnji stavek, in 46) in Roquette Frères (točki 52, zadnji stavek, in 53).

111 – V tem smislu glej sodbi Roquette Frères (navedena v opombi 96, točka 27) ter FMC in drugi (navedena v opombi 94, točka 58); glej tudi sodbi Pinna (navedena v opombi 99, točka 30) in Lomas in drugi (navedena v opombi 99, točka 24).

112 – Glede obveznosti nacionalnega sodišča o razlagi in uporabi nacionalnega procesnega prava v korist pravnega varstva glej v opombi 40 navedeni sodbi Unibet (točka 44) in Impact (točka 54). Glede pravice posameznika do učinkovitega pravnega sredstva za vračilo dajatev, pobranih v nasprotju s pravom Skupnosti, glej tudi sodbe z dne 12. decembra 2006 v zadevi Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, Receuil, str. I-11753, točka 204) in z dne 13. marca 2007 v zadevi Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation (C-524/04, ZOdl., str. I-2107, točka 128, prva alinea).

149. Samo zaradi popolnosti dodajam, da se v takem primeru od prejemnikov pomoči ne bi smelo zahtevati plačila obresti, prav tako pa tudi tretjim osebam ne bi bilo treba plačati odškodnine za to ugodnost.

150. Res je Sodišče v sodbi CELF [113] pojasnilo, da dokončna odločitev Komisije ne vodi do naknadne odprave pomanjkljivosti izvršilnih ukrepov, ki niso bili veljavni, ker so bili sprejeti v nasprotju s prepovedjo izvajanja. Vendar pa se ta trditev nanaša na primere, pri katerih državne pomoči – kot v zadevi CELF – niso bile v skladu s predpisi priglašene Komisiji in so bile vsekakor izvedene pred njihovo odobritvijo. Je izraz skrbi, da ne bi kakorkoli dajali potuhe neupoštevanju obveznosti priglasitve in obveznega mirovanja v skladu s členom 93(3) Pogodbe ES (zdaj člen 88(3) ES) ter da bi zagotovili praktično učinkovitost teh dveh temeljnih kamnov sistema predhodnega nadzora pomoči. [114]

151. Zato sodne prakse v zadevi CELF ni mogoče prenesti na primere, kot je obravnavani, pri katerih je bil program pomoči pravilno priglašen Komisiji in tudi izveden šele po njegovi odobritvi. V takih primerih, kot je obravnavani, ne gre za preprečevanje morebitnih kršitev obveznosti za priglasitev in obveznosti mirovanja, kaj šele za kaznovanje že storjenih kršitev. Nasprotno, treba je zagotoviti, da se ustrezno upoštevata pravna varnost in varstvo zaupanja v pravo. Da bi dosegli ta cilj, mora ponovna izjava o združljivosti programa pomoči s skupnim trgom učinkovati nazaj do trenutka, ko se je program pomoči začel izvajati.

c) Pravni položaj v primeru negativne odločbe

152. Če pa bi Komisija po ponovni preučitvi programa pomoči prišla do sklepa, da ni združljiv s skupnim trgom, bi morali v obdobju od leta 1998 do 2002 dodeljene pomoči in tudi v istem obdobju pobrane dajatve nepreklicno šteti za nezakonite.

113 – Sodba, navedena v opombi 96 (točka 40, prvi stavek); glej tudi sodbe FNCE (navedena v opombi 93, točka 16), van Calster in drugi (navedena v opombi 4, točka 63) in z dne 5. oktobra 2006 v zadevi Transalpine Ölleitung in Österreich (C-368/04, ZOdl., str. I-9957, točka 41).

114 – Sodba v zadevi CELF (navedena v opombi 96, točka 40, drugi stavek, v povezavi s točkama 36 in 37); glej tudi sodbe FNCE (navedena v opombi 93, točka 16), van Calster in drugi (navedena v opombi 4, točka 63) in Transalpine Ölleitung in Österreich (navedena v opombi 113, točki 41 in 42).

153. V taki negativni odločbi bi morala Komisija ob upoštevanju varstva zaupanja v pravo pretehtati, ali je upravičeno, da se Francoski republiki naloži zahteva po vračilu že izplačanih pomoči; [115] taka odredba bi bila spet lahko predmet nadzora sodišča Skupnosti.

154. Negativna odločba Komisije bi zajela tudi parafiskalno dajatev kot sestavni del francoskega programa pomoči, ki bi postala prav tako nezdružljiva s skupnim trgom. Posledično bi bile v obdobju od leta 1998 do 2002 plačane dajatve pobrane neupravičeno in bi jih bilo treba vrniti. V skladu z ustaljeno sodno prakso ima namreč posameznik pravni zahtevek za vračilo dajatev, ki so bile pobrane ob kršitvi prava Skupnosti. [116] Seveda pri tem pravila o vračilu ne smejo biti oblikovana manj ugodno od ustreznih pravil nacionalnega prava (načelo enakosti oziroma načelo enakovrednosti) in povrnitev ne sme biti praktično onemogočena ali pretirano otežena (načelo učinkovitosti). [117]

155. Priznam, da bi torej v primeru negativne odločbe Komisije nastal položaj, v katerem bi bilo treba plačnikom dajatve vrniti plačano parafiskalno dajatev na radiotelevizijsko oglaševanje, medtem ko naj bi prejemniki pomoči po možnosti zaradi varstva zaupanja v pravo obdržali v obdobju od leta 1998 do 2002 prejete pomoči. V glavnem bi prišlo do razveze vsebinske povezave med parafiskalno dajatvijo na radiotelevizijsko oglaševanje in pomočmi, financiranimi iz prihodkov iz dajatve. Vendar se temu ni mogoče izogniti, če hočemo po eni strani ohraniti zaupanje v pravo, do katerega imajo pravico prejemniki pomoči, in po drugi strani ne ogroziti učinkovitega pravnega varstva plačnikov dajatev. Tveganje nezdružljivosti s skupnim trgom nosi država članica, ki je svoj program pomoči oblikovala tako, da obstaja neločljiva vsebinska povezava med dajatvijo in iz nje financiranimi podporami; to tveganje se ne sme prevaliti na plačnike dajatev ali prejemnike pomoči.

115 – Glede varstva zaupanja v pravo pri presoji programa pomoči glej tudi sodbo z dne 22. junija 2006 v zadevi Belgija in Forum 187 proti Komisiji (C-182/03 in C-217/03, ZOdl., str. I-5479, točke od 147 do 167).

116 – Glej med mnogimi drugimi sodbe z dne 9. novembra 1983 v zadevi San Giorgio (199/82, Recueil, str. 3595, točka 12), z dne 14. januarja 1997 v zadevi Comateb in drugi (od C-192/95 do C-218/95, Recueil, str. I-165, točka 20), z dne 30. marca 2006 v zadevi Uudenkaupungin kaupunki (C-184/04, ZOdl., str. I-3039, točka 54), Test Claimants in the FII Group Litigation (navedena v opombi 112, točka 202) in Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation (navedena v opombi 112, točka 110).

117 – Sodbe z dne 16. decembra 1976 v zadevi Rewe-Zentralfinanz in Rewe-Zentral (33/76, Recueil, str. 1989, točka 5), z dne 27. marca 1980 v zadevi Denkavit italiana (61/79, Recueil, str. 1205, točka 25), San Giorgio (navedena v opombi 115, točka 12), Test Claimants in the FII Group Litigation (navedena v opombi 112, točka 203) in Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation (navedena v opombi 112, točka 111).

VI – Predlog

156. Ob upoštevanju zgornjih navedb Sodišču predlagam, naj na predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Cour administrative d'appel de Lyon, odgovori tako:

1. Odločba Komisije Evropskih skupnosti, ki je bila sporočena 10. novembra 1997, da ne bo nasprotovala programu pomoči Francoske republike za podporo radijskemu oddajanju (pomoč št. N 679/97), ki ji je bil priglašen, je neveljavna.

2. Učinki odločbe, navedene pod točko 1, veljajo tako dolgo, dokler Komisija Evropskih skupnosti ne bo ponovno odločila o združljivosti priglašenega programa pomoči s skupnim trgom in dokler njene nove odločbe ne bo več mogoče izpodbijati z ničnostno tožbo v skladu s členom 230 ES.